

FLORIN CARAGIU

Frumusețea lucrurilor ultime

FLORIN CARAGIU

Frumusețea
lucrurilor ultime

SOPHIA / PLATYTERA

București

Frumusețea începutului cel bun

Cum să pun început bun și să devin astfel prieten cu mine, cu Creația, cu Hristos? Aceasta este tema principală în jurul căreia orbitează paginile ce urmează care sunt scrise cu inima, cu lacrimi – parcă – uneori și cu un zâmbet, de Florin Caragiu.

Numai Domnul știe durerea, sfâșierea lăuntrică, zbaterele, neliniștile, fricile, iluziile, într-un cuvânt *încercările* la care este supus scriitorul creștin! Nu trebuie neapărat să fii creștin pentru a avea parte de toate acestea, este adevărat, dar puterea la care sunt ridicate în cazul unui scriitor creștin autentic poate fi, adesea, exponențială. Iar Florin Caragiu știe foarte bine aceasta, în opinia subsemnatului, întâi de toate fiindcă este cu adevărat un intelectual îmbisericit, apoi fiindcă este matematician și, totodată, teolog, ba și poet recunoscut! Meditațiile la care ne invită provin însă din alt orizont, care nu se dezice nicidecum de cele sus-arătate, ci le împlinește: orizontul căutării *isihiei*...

Coperta: Mona Velciov

© Editura Platytera, pentru prezenta ediție

Editura Sophia: ISBN 978-973-136-558-9

Editura Platytera: ISBN 978-973-1873-68-8

**Descrierea CIP poate fi consultată la
Biblioteca Națională a României**

Să ne mai amintim că Florin Caragiu este un vrednic ucenic al părintelui Ghelasie Gheorghe (1944-2003), isihastul, și cel care editează opera monahului de la Mănăstirea Frăsinei. Abia acum avem o minimală imagine a autorului acestui volum intitulat *Frumusețea lucrurilor ultime*, căci centrul de greutate nevăzut al cărții este neîndoielnic căutarea mistică de sorginte isihastă.

Desigur, mai există autori laici români care, după anul de grație 1989, au scris câte ceva pe această temă, unii chiar înainte – dacă ar fi să cutreierăm cu gândul către câțiva dintre membrii emblematici ai Rugului Aprins. Este adevărat, scriitorul este acel om care știe să transmită cu har sentimentele, gândurile, visele, meditațiile etc. indiferent de pregătirea sa universitară. Cu toate acestea, Florin Caragiu este un scriitor ales, un scriitor născut, nu făcut, și *trezvia* cu care, descopăr acum, se apleacă asupra unor experiențe personale îl apropie de observațiile care, într-un limbaj doct, ar putea fi atribuite antropologiei creștine. De aceea, volumul de față l-am putea asemăna mărturiilor scrise, de pildă, de profesorul Alexandru Mironescu ori celor ale părintelui Daniil Sandu Tudor însuși (parțial, nepublicate încă) – doi dintre întemeietorii Rugului Aprins.

Nu mică a fost șansa lui Florin Caragiu de a fi ucenicul părintelui Ghelasie Gheorghe, ale cărui scrieri abia astăzi sunt descoperite în întreaga lor

amplitudine, grație eforturilor constante făcute de autorul cărții acesteia. Și ce șansă pentru duhovnicul isihast de a avea acum una dintre cele mai profesioniste ediții de autor creștin contemporan – dintre cele ce se regăsesc astăzi în bibliotecile Bisericii Ortodoxe Române! Fiindcă există încă alți câțiva duhovnici și/sau teologi români, bine-cunoscuți, ale căror scrieri nu au parte de acribia, inteligența și de frumusețea edițiilor îngrijite de Florin Caragiu. Este și acesta un bun început...

Să fie influențat scrisul ucenicului de cel al duhovnicului, te întrebi, pe bună dreptate? Cele două genuri de scriere sunt clar diferite, chiar dacă legate de nevăzute constante universale creștine ori, mai exact, de Apele de Sus. Scriitorul creștin Florin Caragiu nu se dezice de generația sa, de întrebările pe care aceste vremi ni le adresează tuturor, iar stilul său literar este indubitabil altul. Scriitura părintelui Ghelasie Gheorghe pare multora de-a dreptul ermetică, pe alocuri, precum sunt acele probleme în care matematicianul, pentru a le rezolva, recurge la metoda „reducerii la absurd” – o posibilă epură mundană a căii apofatice? –, pe când Florin Caragiu este realmente fluent în paginile sale, căci este lămuritor și elegant precum demonstrația unei complicate probleme de geometrie euclidiană în cazul căreia nu trebuie decât să fii atent la logica ansamblului izvorâtă din desenul asupra căruia ești obligat să

meditezi, adică să nu te rătăcești în capcana detaliilor. Desen pe care, înainte de orice, trebuie să-l faci corect, așadar să pui început bun...

În ce măsură stilistica textului lui Florin Caragiu este cea a unui matematician cu cunoștințe de teologie ori cea a unui teolog cu deprinderi și gândire de matematician rămâne să cântărească cititorul. Fără a uita, desigur, de numitorul comun și de simfonia aduse prin infuziile de poezie. Și nici de *isihia* nu se cuvine a uita în această șaradă...

Desenul, „algoritmul” aducerii minții în inimă la care *re-curge* isihastul este bine cunoscut și reiterat de la Sfinții Părinți încoace. Problema esențială este prepararea continuă – atitudinea cu care te rogi până la a deveni una cu Calea. Vorbim desigur de Calea Împărătească, cea a împrietenirii cu propria ta persoană, chiar dacă ești chemat la maximă smerenie după modelul *kenozei* lui Iisus, a împrietenirii cu lumea prin renunțarea la cele lumești, a împrietenirii cu Hristos – Cel care, la limita luminoasă, te va și locui. Căci „nu eu sunt cel ce mai trăiesc, ci Hristos este Cel ce trăiește în mine”, mărturisește Sfântul Apostol Pavel (Galateni 2, 20) – iată una dintre frumusețile ultime, un orizont spre care merită să privim stăruiitor cu toții, după puterea de angajare duhovnicească a fiecăruia...

Chiar dacă nu o spune deschis, despre această etapă, *preparatio*, este vorba în bună mă-

sură în rândurile ce urmează, căci și aceasta (mai) înseamnă începutul cel bun. După cum subliniază autorul: „Cheia de acces spre revelația tainei nu este generalizarea, abstracțiunea, ci gestul concret de deschidere, întâmpinare și dăruire de sine. Să pui început bun. Paradoxal, început bun nu poți pune decât dacă începi... cu sfârșitul! Abia atunci când întrevezi harul, deplinătatea participativă, te poți orienta în labirintul frânturilor, al vederii prin ghicitură.”

Apoi, una dintre cheile textului de față este *perspectiva iconică*, temă predilectă a autorului nostru, preluată de la înaintașii isihasți, chiar dacă rareori definită explicit, de unde și subiectul tezei de licență în teologie susținut de Florin Caragiu la Universitatea București: *Antropologia iconică în opera părintelui Dumitru Stăniloae* (Editura Sophia, 2008).

Cititorul va mai descoperi în cartea de față nu numai mărturii, ci și meditații din specia filosofiei creștine, care sunt în același timp admirabile pagini catehetice. Exprimările sunt curat ortodoxe, precum aceasta, în care ne reamintim de prietenie, care, invariabil, se bazează pe dragoste: „Cea mai bună modalitate de a practica înfrânarea este s-o faci de dragul cuiva. Să practici asceza nu ca pe o negare, ci ca pe o afirmare a legăturii dragostei, să practici nevoița ta de dragul lui Dumnezeu. Relația cu părintele duhovnicesc ne învață la rându-i acest lucru fun-

damental în asceza și mistica creștină. Fără a avea ca mobil dragostea însăși, acțiunile noastre se supun unei amortizări progresive, entropiei căderii și în ultimă instanță aneantizării.”

Uneori poetul își reintră în drepturi cu toată forța – de unde și mirabile lecturi complementare pe care ni le face cadou, privitoare la marile teme ale culturii universale, precum cea legată de Don Quijote: „Lupta lui Don Quijote cu morile de vânt este un spectacol atât de simpatic și revigorant tocmai pentru că ascunde un tâlc adânc, care constă în liniștirea moriștii minții, motorul conflictului finalităților, al raportărilor antagoniste ale sinelui față de alteritate. Moara este aici simbolul aceluia mecanism al gândirii dualiste ce întoarce fiecare lucru în contrariul lui, măcinând acumulările semnificative, sub apăsarea strivitoare a deșertăciunii. Nebunia lui Don Quijote ia în răspăr lupta absurdă a sinelui cu alteritatea, moara luptei pentru dominație și supraviețuire.” Ce mult ar avea de câștigat un psiholog ori un medic psihiatru din aceste considerații! Și nu este singura, vom descoperi mai departe altele asemenea, referitoare la depresie, de pildă, ori la varii forme de derivă pe care antropologia creștină le știe bine încă de la Sfinții Părinți, dar abia (post)modernitatea le abordează și prin prismă academică.

Pe de altă parte, ce șansă uriașă, neașteptată – aceea de a relua lectura capodoperelor lumii

având la-ndemână instrumentarul hermeneutic isihast!

Periodic, Florin Caragiu ne solicită luarea-aminte asupra finalității oricărui parcurs mistic: „Un dar al clipelor de singurătate este posibilitatea liniștirii reactivității mentale și cea a actualizării unei vederi mai cuprinzătoare, care să îmbrățișeze pe Dumnezeu și toate făpturile deopotrivă”, autorul însuși dovedindu-se astfel un bun prieten al cititorului capabil să-l însoțească pe Cale.

Sunt doar câteva argumente pentru care volumul de față ne poate fi un prețios prieten și *un dar, bun-însoțitor al prietenilor dinlăuntrul Creației – balize și frumuseți aflate pe calea celui care se-nchipuie singur către Singurul...*

Marius Vasileanu

Învățăături pentru regăsirea chipului iconic

În existența oamenilor, *lucrurile ultime* sunt bătrânețea, boala, slăbiciunea, moartea. Toate reprezintă o perspectivă sumbră, menită să provoace neliniște, spaimă și să inculce o imagine dezastruoasă în legătură cu sfârșitul vieții. Pentru omul religios însă, lucrurile ultime ar fi mijloace care ținesc îmbunătățirea sufletului, astfel încât, în final, se atinge un înalt grad de omenitate, numit îndumnezeire. Florin Caragiu, cu argumente teologice (și metafizice), își propune să ne convingă de frumusețea spirituală a momentului absolut al încheierii experienței pământești. Urmând modelul Sfinților Părinți, el alcătuiește o centurie, adică o scriere tematică formată din o sută de capete. În consens cu adevărul de credință, moartea nu este decât înviere: „Este vorba despre un mod de viață ce a pătruns prin învierea lui Hristos în încheieturile acestei vieți, cutremurând-o, uimind-o, umplând-o de speranță, stârnind fiorul credinței și mai ales aprinzând în inimi

flacăra dragostei, făcând din om o torță vie a luminii Învierii” (1). Deoarece cursul vieții nu poate fi înțeles decât ca un întreg, începutul nu-și are rostul în afara sfârșitului, fiindcă numai eshatologia semantizează existența. Nimic însă nu prinde viață (în sensul spiritual) decât raportându-se la chipul lui Dumnezeu, „această taină coplesitoare a prezenței (grăitoare și negrăite) a Sfintei Treimi în intimitatea cea mai profundă a noastră” (2).

Întoarcerea la icoana sufletească înseamnă recuperarea iubirii din Rai, ca dăruire din sine și ca filiație atotcuprinzătoare (Liturghie cosmică): „Gestul iconic unește starea de plecăciune, de închinare a omului în fața lui Dumnezeu, cu starea de cheneză, de plecăciune a dragostei ce cuprinde în slujirea ei liturghisitoare până și cele mai mărunte forme de viață, care sunt învăluite în taina filiației” (3). Locul matriceal, al oglindirii iconice, este Sfânta Liturghie. Se petrece, astfel, o golire de dragostea de sine, pentru a face loc dragostei de Dumnezeu și de aproapele (de creație, în general). În acest sens, redimensionarea liturgică a rugăciunii isihaste îi restituie această dublă funcție, pe orizontală și pe verticală. Florin Caragiu vorbește despre un „specific iconic carpatin” (susținut și de părintele Ghelasie de la Frăsinei). Scopul „misticii iconice carpatine” este recuperarea chipului, act numit „gestul iconic”, presupunând așeză și revelație, și, implicit, atingerea „integralității făpturii”, adică a unui echili-

bru între interioritate și exterioritate, altfel spus, interiorizarea Liturghiei (sau exteriorizarea în Liturghie). Rugăciunea este cordonul ombilical care ne leagă de Tatăl nostru și care alimentează în noi trezvia. Pentru a elimina impresia (petrecută adesea) că suntem părăsiți, Dumnezeu Își dă viața pentru noi, împărtășindu-ne cu Înviere. Iubirea lui Dumnezeu are scopul să-l molipsească pe om cu milostenie și altruism: „A acorda o vie atenție aproapelui, a-i respecta demnitatea filială și, mai mult, a te pune în locul lui, empatizând cu bucuria și suferința umană și cosmică în general, este un gest iconic de impropriere intenționată a dragostei lui Dumnezeu” (9).

Sădirea chipului în chiar miezul ființei dă omului șansa neîncetatei sale înomeniri. Iconicitatea exclude manifestarea răului, instituind iubirea (dar nu anulează funcționarea dreptății). Pecetea lui Dumnezeu este indelebilă în om: „Căci oricât de jos ai coborî pe scara existenței, porți cu tine pecetea chipului lui Dumnezeu, urma lui neștersă care se poate face matricea generatoare a unei renașteri lăuntrice, a unei treziri a conștiinței în lumina fără umbră de schimbare a iubirii Treimice” (17). Darul (ca dăruire de sine) se află în succesiunea chipului și a filiației, exprimare a bucuriei de viață. Moartea, susține autorul, trebuie primită homeopatic, lucrând temeinic și progresiv pentru a ajunge la înțelegerea ei. Dragostea pentru aproapele (alteritatea,

empatia) se manifestă nu numai față de cei vii, ci și față de cei plecați.

Mistica este sufletul gingaș al teologiei, floarea prețioasă a Ortodoxiei. Ea se ocupă de chivernisirea vieții în fața lui Dumnezeu, de relația dintre suflet și cosmos, de calea spre îndumnezeire. Pentru atingerea isihiei, Florin Caragiu recomandă iubirea și dăruirea, rugăciunea, comunitatea liturgică, iertarea, trezia, cunoașterea (introvertită și extrovertită) dusă până la zăriștea tainei, metanoia, trăirea continuă în orizontul prezenței lui Dumnezeu. Autorul, adâncit mult în teologie, are o mare deschidere culturală, apelând și la argumente preluate din psihologie, logică, artă, pedagogie. În privința răului, consideră că, pentru a nu-l lăsa să prolifereze, trebuie tratat întotdeauna cu bine și cu iertare. Disputele trebuie rezolvate prin empatie, pacifism, iubire, răbdare.

O idee remarcabilă este „a avea grijă de trecutul nostru și de cei mai în vârstă” (53). Denegarea acestora este nefirească, ruperea fiului de mamă fiind infructuoasă, ducând la moarte. De asemenea, grija față de celelalte viețuitoare face parte din dragostea pentru Creație, ba, chiar, „vietățile necuvântătoare pot via și în orizontul eshatologic, nu au interzis la viața veșnică” (54) (aici, părerile diferă, dar imaginea eshatologică a întregii creații, susținută de autor, paradisiacă, este plină de iubire).

Reflecțiile teologice, alături de îndrumările mistice (cuprinse în lucrarea lui Florin Caragiu) sunt susținute de frumusețea și claritatea textelor, de conciziile aforistice: „Doar dacă iubirea frământă în noi suflul ei dătător de viață, putem să înviem lăuntric, să dăm naștere unui univers interior aderent tainei dumnezeiești” (3); „În orice faci, fă ceva de dragul lui Dumnezeu” (42); „Poți învăța de la mare cum să te rogi. Forța înaintării valurilor ce se sprijină unul pe altul și toate împreună pe adâncul liniștit, netulburat, este un chip al rugăciunii continue, neîncetate, în care gândurile se susțin și se prelungesc unul pe celălalt, odihnind toate laolaltă pe adâncul liniștit al conștiinței luminate de har și topindu-se în seninul ei.” (55); „Oricât de mult ar părea că proliferază răul în lume, singura ieșire din plasa lui este iubirea purtătoare de cruce” (84) etc.

Cartea lui Florin Caragiu se ocupă de probleme ale omului de azi și de oricând. Cititorul se citește în ea. Toate valorile umane, se spune, știute sau neștiute, nu se irosesc, ci se depun într-un tezaur universal: „Cuvintele, gândurile și faptele unor asemenea oameni sunt scrise direct în Cartea Vieții, și chiar dacă n-ar apuca să le vadă, să le audă sau să le citească nimeni, ele stau întipărite acolo cu litere de aur, răspândindu-și în mod nevăzut influența benefică, tămăduitoare asupra întregului cosmos” (57). În această viziune holistică, a legăturii dintre întreg și parte,

autorul vorbește despre întrepătrunderile fertile dintre *conștiință*, *memorie*, *limbaj*. Învățăturile pe care autorul le predică sunt legate direct de viață: „Principala virtute pe care o poți dobândi de pe urma unei boli este răbdarea” (60). Dar cea mai elegantă și pătrunzătoare idee este aceea că Dumnezeu este forma de salvare a lumii de la scufundarea ei în tenebrele absurdului. Sunt tratate cu înțelepciune duhovnicească virtuți și patimi, circumscrise unei morale creștine, unei dorințe de împlinire a ființei noastre în lumina iconică.

După Florin Caragiu, pentru a ajunge la „frumusețea lucrurilor ultime”, trebuie să urmezi o cale presărată cu necunoscute, ispite, răbdare, curățenie, greșeli, explorări, reușind în cele din urmă să guști libertatea, iubirea față de semenii și față de Dumnezeu, trecerea cu bucurie și cu împăcare în Împărăția eshatologică. Autorul vorbește despre omul obișnuit și despre întâmplările pe care le trăiește zi de zi, îndemnându-l să-și recupereze modelul iconic și să-l urmeze. Centuria lui Florin Caragiu se află, cu siguranță, în prelungirea *Predicii de pe munte*, îndreptar dumnezeiesc pentru intrarea în Împărăție. Textul este dens, accesibil, elocvent, plin de învățătură teologică și mistică. A scrie despre Florin Caragiu este un privilegiu, beneficiind astfel de frumusețea poetică și de limpezimea consistentă a discursului său.

Paul Aretzu

Prin cele o sută de frumuseți ultime ale propriei gândiri și trăiri, Florin Caragiu practică o formă rară la noi (căci „capetele” părintelui Arsenie Boca în sentențiozitatea lor catehetică vin pe altă filieră), forma meditațiilor mistice centenare (cu sâmbure milenar) din *Centuries* ale lui Thomas Traherne, dar, nu mi-e teamă de o vorbă mare, depășindu-l pe acesta: și în subtilitate, și în utilitate. Ce ne oferă aici Caragiu, traducând plener moștenirea părintelui Ghelasie, este cartea fundamentală a isihasmului iconic, isihasmul „carpatin”. Chipul nostru mistic inconfundabil – prin gest propriu în corul Ortodoxiei și în lume – își găsește acum întemeierea paradigmatică și totodată o expresie exemplară, memorabilă și irezistibil de actuală, de care va trebui să țină seama orice încercare viitoare, inclusiv în (re)așezarea noastră în contexte transnaționale și (post)globale.

Asta pentru că Florin Caragiu este el însuși o icoană integratoare – una vorbindu-ne intim și (supra)cosmic, personal și eshatologic, sofisticat și pragmatic, teologic și ecologic deopotrivă – în care gândul adânc e totuna cu gestul închinării și cu muzica inspirației.

Aici e o supremă poetică a chenozei, slujindu-ne împărătește, irigând comunul cu comuniunea, și-astfel molipsindu-ne definitiv de dorul „vederii finale asupra lumii”.

Chris Tănăsescu (MARGENTO)

Câtă dragoste, atâta ființă

Dragostea. Moartea. Rugăciunea. Poezia.

Putem oare continua *ad infinitum* această serie conceptuală? Aparent, da. Sau, oricum, multă vreme. Și totuși, marea nu încapă în gropița din nisip a unui copil, ne spune Fericitul Augustin. Finitudinea intelectuală a rațiunii umane nu se poate dez-mărgini decât în *theoria*, în vederea lui Dumnezeu (a rațiunilor Lui infinit infinite). O știm de la Sfântul Maxim Mărturisitorul, dar și de la un filosof al limbajului din secolul recent încheiat, care probabil nu bănuia consecințele propriului postulat; e vorba, desigur, despre Wittgenstein: „Despre ceea ce nu se poate vorbi – cu îndreptățire, *s.n.* – este mai bine să se tacă.”

Florin Caragiu o știe foarte bine și o probează fără ostentație în cele 100 de fragmente (nu mă feresc, cu toate riscurile, să le numesc capete, cu toată densitatea semantică a conceptului) grupate sub splendidul pact de lectură din titlu: *Frumusețea lucrurilor ultime*.

Structurate sub forma unor mici fragmente (rar depășind o jumătate de pagină) aparent auto-

me, ele se înșiruie însă logic, narativ dacă doriți, însă în logica narativă a unei inimi iubitoare care pro-blematizează („aruncă în față”) noțiunea nu pentru a-i epuiza conținutul sau a o fixa în vreun insectar filosofic, ci pentru a o învălui cu și mai multă iubire. Într-un fel, *toutes proportions gardées*, e idealul de critică literară spre care tindea Sainte Beuve în secolul al XIX-lea francez: a infuza, prin actul lecturii, mai multă realitate decât era înainte. Nici destructurare și nici resemantizare așadar, ci sporul de lumină tainică adăugat la corola de minuni a lumii.

Iată de ce multe dintre formulări sunt pe cât de complete, pe atât de memorabile: dorul e „culoarea de fond întinsă pe pânza vederii finale asupra lumii”, poezia iconică e „o poezie schimbată la față”, iar compasiunea, „gestul iconic de improprie intențională a dragostei lui Dumnezeu”.

Cu egală dezinvoltură autorul îi „pune la lucru” pe Yasunari Kawabata ori Constantin Noica, dar nu de dragul „epatării burghezului”, vorba altui romantic francez, ci numai în măsura în care cultura autentică, fie ea literară sau filosofică, este o **cult**-ură, un sacerdoțiu și un gest iconic. Opusă omului (tatălui din ultimul fragment) din pricina și în urma căderii adamice, natura se restructurează eshatologic în contact cu chipul lui Dumnezeu din om, pentru a lua din nou parte la dansul heruvimic și a contempla perihoreza treimică. Ale Tale dintru ale Tale.

Nimic mai potrivit ca încheiere, așadar, decât chiar cea a autorului: „Natura este veșnicul copil, lipsit de cuvânt, care nu se poate împlini decât prin relația cu omul care o atrage după sine, ca pe un trup extins, în părtașia cu Dumnezeu.”

Cunosc câteva literaturi care ne-ar invidia pentru Florin Caragiu.

Virgil Borcan

„Omul a fost făcut de Dumnezeu, din bunătatea Lui, suflet și trup, pentru ca sufletul rațional și mintal dat lui – fiind după chipul Celui ce l-a făcut pe el – prin dorință și prin iubirea sa întreagă, să tindă cu tărie și din toată puterea spre Dumnezeu și spre cunoașterea Lui și să se îndumnezeiască prin asemănare; iar prin grija plină de știință față de ceea ce e supus lui, și în temeiul poruncii care îi cere să iubească pe aproapele ca pe sine însuși și să susțină trupul cu cumpătare, să-l facă rațional și propriu lui Dumnezeu, prin virtuți, ca pe un împreună-slujitor. În felul acesta face pe Făcătorul să Se sălășluiască în trup și să devină Însuși Cel ce le-a legat pe cele două, legătura de nedesfăcut a nemuririi datorite trupului. Aceasta, ca sufletul să se facă trupului ceea ce este Dumnezeu sufletului și să se arate că unul este Făcătorul tuturor, străbătând prin umanitate în toate făpturile, pe măsura lor, și ca cele multe, care după fire sunt distanțate, să vină la unitate între ele, prin convergența în jurul firii celei una a omului; în sfârșit, ca Dumnezeu Însuși să devină totul în toate, pe toate cuprinzându-le și ipostaziindu-le în Sine, prin aceea că nici o făptură nu mai are o mișcare separată, nepărtașă de prezența Lui, prin care suntem și ne numim dumnezei, fii, trup, mădulare și părticică a lui Dumnezeu și cele asemenea, prin referirea la ținta finală a scopului divin” (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Ed. I.B.M. al B.O.R., pp. 137-138).

„...pentru om firea celor văzute a luat existența prin face-re, și împreună cu el va lua prin har necoruperea după ființă” (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Ed. I.B.M. al B.O.R., p. 444).

„Unirea tuturor ființelor în Dumnezeu, acest univers ce va să vină, restaurat în Hristos și transfigurat, se opune ostilității și luptei ce răvășesc făptura. Lumea animală și vegetală (de pildă ornamentul vegetal sau geometric) reprezentate în decorația murală (ca și în icoane) nu sunt doar un complement ornamental, ci și un mijloc de a exprima participarea – prin om – a lumii create la Împărăția lui Dumnezeu” (Leonid Uspensky, *Teologia icoanei*, Ed. Anastasia, 2009, p. 209).

**Frumusețea
lucrurilor
ultime**

*mamei mele,
Aurelia*

Gândul la moarte este începutul filosofiei, al iubirii de înțelepciune și, desigur, al iubirii de frumos, al filocaliei, după Sfinții Părinți. Se ascunde aici o taină ce copleșește orice posibilă valență pesimistă, macabră, crepusculară a reflecției omenești. Gândul la moarte nu este menit a da stingerea în chestiunea vieții, nu se vrea a o deprima pe aceasta, a da semnalul întunecării luminilor ei, ci, dimpotrivă, conține misterul unei lumini nepieritoare, care se străvede dincolo de această lume ce se consumă, trece, apune, ca una perisabilă, supusă stricăciunii și morții. Gândul la moarte scrutează în noianul nimicniciei morții lumina aurorală a învierii ce aprinde speranța pe marea acestei vieți.

Și tocmai pentru că viața curge spre un final inevitabil și luminile ei se sting, una câte una, avem nevoie de o speranță izvorând de mai presus de ea. În aceste condiții, gândul la moarte este asemenea unui potențiator de gust al vieții, și încă al vieții veșnice. Nu pentru a ne lipsi de tensiunea vitală a vieții, de consistența vitalității noastre, ne gândim la sfârșitul petrecerii pământești, ci pentru a reaprinde focul, și încă un foc ceresc, dumnezeiesc, în miezul unei lumi ce dă semne că se stinge. Cu alte cuvinte, gândul la moarte arată abia el, prin îndrăzneala

și tăria lui fascinante, că putem lepăda de la noi frica de moarte ce ne ține în robie cugetul și ne putem înălța gândul, într-o sublimă arcuire, spre un mod de viață pregustat de către sfinți încă din timpul vieții lor.

Este vorba despre de un mod de viață ce a pătruns prin învierea lui Hristos în încheieturile acestei vieți, cutremurând-o, uimind-o, umplând-o de speranță, stârnind fiorul credinței și mai ales aprinzând în inimi flacăra dragostei, făcând din om o torță vie a luminii Învierii.

Acest nou mod de viață, odată pregustat, răsădește în om o însetare nepotolită după Izvorul de viață, o fascinație a frumuseții ce iconizează privirea însăși, altfel spus face din actul privirii, precum și din fiecare gest al ființei umane, un locaș de primire a darului voii lui Dumnezeu, de liturghisire a tainei vieții, de închinare a voii și ființei proprii și lumii întregi înaintea iubirii Sfintei Treimi.

A vedea lumea cuprinsă în icoana iubirii divine – iată esența misticii isihaste carpatine, așa cum ne-a predanisit-o părintele Ghelasie, indicând poarta de acces în împărăția lui Dumnezeu.

Odată pregustată învierea launtrică, apare în plină lumină adevărul că orice păcat reprezintă în fapt un obstacol, o împiedicare a manifestării în sine și în lume cu deplinătate a acestui mod de viață, o rezistență a resorturilor stării noastre de cădere împotriva asimilării vieții dumnezeiești

în firea noastră. În acest sens, morala creștină însăși se dezvăluie în esența ei, nu ca o respectare oarbă a unor legi formale impuse ca din afară, ci ca un gest de adăpostire și ocrotire a focului viu al dragostei dumnezeiești, spre a nu se stinge în altarul inimii noastre.

La fel, râvna spre împlinirea virtuții nu înseamnă altceva decât dorința mereu înnoită a împărtășirii de acest nou mod de viață, aici pe pământ doar pregustat, căci rostul oricărei virtuți este de a fi un catalizator al dragostei dumnezeiești. Fiecare virtute este virtute întrucât trimite mai departe de sine, spre dragostea întru care se desăvârșește.

Gestul iconic constituie, în fond, gestul fundamental de deschidere a ființei umane către acest nou mod de viață, al asimilării luminii neînserate. De aceea, gestul iconic este matca și esența rugăciunii creștine.

2

Cheia de acces spre revelarea tainei nu este generalizarea, abstracțiunea, ci gestul concret de deschidere, întâmpinare și dăruire de sine. Să pui început bun. Paradoxal, început bun nu poți pune decât dacă începi... cu sfârșitul! Abia atunci când întrevezi harul, deplinătatea participativă, te poți orienta în labirintul frânturilor, al vederii prin ghicitură. Poți înfrumuseța sau înnobila o întâmplare cu savoarea fulgurării unei revelații,

care o scoate din anonimatul aglomerărilor de tip lest, neparticipative.

Abia atunci întâmplarea respectivă capătă rost pentru tine. Abia în acel moment de grație lucrurile, ființele, cuvintele apar întoarse cu fața spre tine, altfel spus, devin expresive înaintea ta, se umplu de consistența donologică a intersubiectivității.

Și dacă ni se întâmplă ca darul existenței să alunece pe toboganul mușeniei, inexpressivității, risipei, al suferinței, stricăciunii și morții, starea de jertfă înaintea Tatălui Ceresc, crucea filială pe care o purtăm ca pe însăși conștiința propriilor limite și a menirii depășirii lor în lumina feței lui Dumnezeu e trambulina prin care sălțăm relieful lăuntric spre chipul darului pierdut.

Noul mod de viață la care ne cheamă învierea lui Hristos este discret indicat de trecerea Lui prin ușile încuiate spre a ajunge în mijlocul ucenicilor. Este un mod al apariției în care prezența se manifestă nu prin înlăturarea pereților despărțitori sau abolirea distanțelor exterioare, ci prin pulsația intimă, cordială, în miezul intimității.

Toate categoriile vieții, realitatea, substanța, materia, cauza și efectul, spațiul și timpul, adevărul, mișcarea ș.a. capătă în acest orizont eshatologic orientarea și consistența vieții spirituale, exercitându-se o gravitație în sens invers, de la suflet spre trup, față de gravitația ce ne atrage spiritul spre cele materiale, lumești.

În nebuloasa lăuntrică însă, singurul punct de coagulare a identității (și unica șansă de evitare a destructurării) este icoana creată a chipului lui Dumnezeu, această taină copleșitoare a prezenței (grăitoare și negrăite a) Sfintei Treimi în intimitatea cea mai profundă a noastră. Este o prezență ce are puterea să prefacă în dar tot ce atinge (până și păcatul, stricăciunea și moartea), să înnoiască și să preschimbe darul în trup de împărțășire. Sfânta Liturghie este rodul, concretizarea mai presus de fire a ritualului întrupării iubirii dumnezeiești în condiția actuală a lumii, pentru ca lumea să-și dea răspunsul și rodul ei, prin om, în Dumnezeu.

Iar atunci când iluzia posesiunilor materiale egoiste se va risipi, vom realiza ce deținem în adevăr, sau în ce măsură ne împărțășim mai adevărat cu lumina dragostei. *Câtă dragoste, atâta ființă...* Căci în modul lumii înnoite, nu posesiunea materială, ci comuniunea spirituală este ceea ce coagulează identitatea, lipsa comuniunii desfigurând-o.

Paradoxal, deși chipul omenesc se individualizează în mod unic prin trăsăturile sale ce-l diferențiază, unicitatea sa se dezvoltă mai deplin din rugul aprins al intersubiectivității și comuniunii, conștiința umană împropriindu-și în mod unic taina celuilalt, taina alterității prin care se regăsește pe sine mai adevărat. Aceasta tocmai pentru că, introduse în mediul comuniunii, trăsăturile personale se umplu de

consistența dialogică a unor calități întrupate, ieșind de sub imperiul generalității impersonale, făcând să apară în modul cel mai viu (cu alte cuvinte, stereo!) personalitatea în miezul unui act de comunicare.

3

„Pomul se cunoaște după roade.” Roadele vieții sunt ceea ce luăm cu noi înșine atunci când părăsim lumea aceasta. Nu luăm nimic? Adevărat. Dar ne luăm pe noi înșine. Tot darul esențial este la purtător. Suntem cu adevărat, ca suflete, rodul propriei vieți.

Rod înseamnă tot ceea ce, asimilând în noi înșine, ne alipește de Viață. Însă atunci când capacitățile noastre psiho-fizice se consumă, ce ne mai rămâne? Puțina noastră dragoste, câtă o avem. Ea este aluatul dintru care vom renaște. Lipsiți de dragoste, trăim o profundă incapacitate de renaștere.

Doar dacă iubirea frământă în noi suflul ei dătător de viață, putem să înviem lăuntric, să dăm naștere unui univers interior aderent tainei dumnezeiești. Mai mult, doar dacă înviem lăuntric, universul interior va fi aderent lumii înnoite însăși, preschimbate prin harul lui Dumnezeu spre a fi cer nou și pământ nou.

În condiția actuală a lumii, înstrăinarea omului de Dumnezeu se reflectă în înstrăinarea lumii însăși de cele dumnezeiești, pe când în universul

transfigurat alipirea lumii la taina dumnezeiască face ca lucrurile și ființele și cuvintele să nu mai facă corp comun cu căderea, și astfel orice abateri de la dragoste are ca efect o teribilă înstrăinare de lumea însăși.

De aceea, dacă ne dorim să ne împărtășim mai adevărat de darul vieții, dacă râvnim să sporim neplafonat în părtășia cu ființele, lucrurile și cuvintele, avem nevoie să facem corp comun cu lumea atinsă de har, cu icoana.

Dar cum faci corp comun cu icoana? Printr-o deprindere neclătinată a actului care manifestă intenția de întrupare a iubirii dumnezeiești în sânul creației, prin gestul iconic. Gestul iconic unește starea de plecăciune, de închinare a omului în fața lui Dumnezeu cu starea de cheneză, de plecăciune a dragostei ce cuprinde în slujirea ei liturghisitoare până și cele mai mărunte forme de viață, care sunt învăluite în taina filiației.

Gestul iconic se constituie ca o arcă a lui Noe intențională, fiind un gest de cuprindere în icoană a lumii întregi, a tot ceea ce poate fi asumat condiției filiale, a tot ceea ce se cere salvat din potopul stricăciunii și morții, a tot ceea ce poate fi răpit la cer, atunci când nu vom mai putea lua cu noi nimic din cele ale vieții degrab trecătoare.

Gestul iconic este, în fond, ființa creată făcută altar, pentru a primi în chivotul inimii ei darul cel mai presus de fire. Primirea acestui dar înseamnă totodată o revărsare în jur a lui, spre a se face Rai, spre a rodi în sine lumea ca împărăție...

4

Liturghia creștină este taina plămădirii unei noi realități în sânul acestei lumi. De aceea, starea liturgică pe care o deprindem în ambianța bisericii, intim modelată prin lucrarea Duhului Sfânt, este gestul iconic fundamental, pe care îl asimilăm și îl punem în lucrare mai departe în toate aspectele vieții cotidiene.

Prin starea la Sfânta Liturghie primim în noi modelările harului, fiind realcătuți după o logică nouă, a binelui dumnezeiesc ce covârșește răul creației și a desăvârșirii vieții și cunoașterii în miezul unei comuniuni de iubire, în contrast cu logica antagonistă, concurențială, a conflictului finalităților, ce domină condiția actuală a lumii.

O notă esențială a gestului iconic este dată de dispoziția sa lăuntrică favorabilă unei schimbări a minții (*metanoia*), unei preschimbări în fapt a modului de a vedea lumea, degajat de rigiditatea și inerția actuală a stării sub lege, punând între paranteze presiunea luptei pentru supraviețuire și aprehensiunea morții inevitabile, în vederea învierii, a unui mod de viață inaugurat sub semnul harului, în care natura și trupul însuși se acordează firesc și suprafiresc cu cele ale duhului.

Mai larg, Liturghia creștină integrează organic toate aspectele cunoașterii care se fac părtașe la schimbarea minții omului. Sensul liturgic al cunoașterii este chiar *metanoia*, starea de spirit ce

vizează și, mlădiată de har, accede spre libertatea duhului.

Sigur că vom continua să trăim în această lume marcată de lupte dramatice și tot felul de rezistențe și inerții, dar importantă este conștiința că dincolo de toate acestea ne așteaptă o schimbare majoră care a fost deja, prin Învierea lui Hristos, picurată în vinele creației.

Ritualul liturgic are tocmai menirea de a actualiza virtualitățile de participare la taina dumnezeiască a creației, mutând-o pe aceasta/deplasând-o intențional din orizontul morții în orizontul învierii și al vieții veșnice.

5

Isihasmul iconic exprimă gestul fundamental de venire în fire a fiului risipitor, trezirea conștiinței asupra filiației lumii și fiecărei fapturi în taina întrupării Logosului dumnezeiesc. Sporirea în conștientizarea acestei relații profunde cu Dumnezeu ce stă la baza existenței create constituie simultan o oportunitate pentru om de a impropria grija Lui iubitoare, părintească, față de făpturile Sale.

Ca urmare, gestul fundamental de întoarcere a minții spre Dumnezeu este în mod constant dublat de gestul de întâmpinare cordială a aproapelui. Gestul iconic se aseamănă astfel unei respirații spirituale în care orientarea și deschiderea față de Dumnezeu și cea față de aproapele

apar indisociabile, corelative. Ambele au caracteristică o stare de chenoză, o anume micșorare de sine proprie dragostei spre a face loc în sine tainei celuilalt.

Nu întâmplător, gestul străvechi de întâmpinare cu daruri de pâine și sare a oaspetelui ce trece pragul curții sau casei capătă o semnificație aparte în isihasmul carpatin. Esența gestului iconic se dezvăluie astfel în întâmpinarea lui Dumnezeu și a aproapelui la cina euharistică a ființei, cu o părtașie la slava divină ce se revarsă mai departe spre toată făptura. Este, în fapt, o îmbrățișare a lui Dumnezeu și a lumii în sinele făcut altar intențional al comuniunii de iubire ce ne modelează iconic după chipul Sfintei Treimi.

Practica rugăciunii isihaste în forma ei clasică are menirea de a interioriza, de a asimila metabolismului spiritual relația cu Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, invocat prin numirea Sa. În decursul timpului, a existat riscul de a se scoate din context această practică, autonomizând-o de ansamblul mai vast al trăirii creștine. Cu toate acestea, practica isihastă nu se poate reduce la o metodă izolată de rugăciune, și foloasele adoptării ei în contextul viu al experienței liturgice a Bisericii sunt neprețuite.

De aceea, în specificul iconic carpatin, rugăciunea minții capătă forma unui ritual de prelungire a roadelor Liturghiei lui Hristos, de întrupare a vieții și tainei dumnezeiești prin starea

în închinare și gestul iconic ce se constituie ca altar al închinării minții în inimă.

În fapt, rostul rugăciunii isihaste este de a induce printr-o invocare discretă, răbdătoare, o stare continuă a ființei de intimitate cu Dumnezeu. Și ce altceva este gestul iconic decât esența acestei rugăciuni isihaste, reprezentate de conștiința stării înaintea lui Dumnezeu, și, mai mult, de conștiința dragostei filiale?

6

Care este turnura fenomenologică prilejuită de așezarea gestului iconic în centrul practicii isihaste? Reflecția creștină pleacă de la constatarea unei intrări a minții sub atracția patimilor într-un câmp deviant de la ținta originară a unui simțământ de plenitudine lăuntrică trăit în comuniunea dragostei. În încercarea de a reactiva forțele sale lăuntrice risipite în afară, ființa umană a dezvoltat tehnici de interiorizare, care în anumite demersuri au dus până la devalorizarea lumii exterioare identificate cu cugetul pătimăș.

Cu toate acestea, în sens creștin împlinirea umanului nu are loc prin vreo reducere spirituală, prin reducerea la vreo formă canonică a interiorității destrupate. De aceea, interiorizarea reprezintă numai un moment al actului duhovnicesc, care vizează împlinirea integrală a unei interiorități îmbrăcate în haina de nuntă a unei exteriorități transfigurate.

Gestul iconic are rostul de a echilibra tocmai acest raport dintre interioritate și exterioritate care riscă să alunece fie spre un spiritualism descarnat, fie spre o angajare până la uitarea de sine și de valorile lăuntrice în aderența la atracțiile sau îndatoririle lumii exterioare.

Cum reușește acest lucru? Prin faptul că pleacă de la o orientare centrală a conștiinței nu spre latura spirituală, nici spre cea materială a ființei umane, ci spre taina chipului care constituie pecetea integralității făpturii.

Gestul iconic cuprinde în sine un raport intențional cu chipul care in-formează integralitatea alcătuirii umane și a relațiilor ei, un raport care nu îngăduie nici o reducere a vreunui termen (spiritual sau material) în vederea tonificării unui altuia, din iconomia devenirii umane.

Intenționalitatea euharistică a gestului iconic face ca, odată atinsă experiența interiorității, să fie împărtășită, revărsată în afară și, reciproc, odată cu experiența unei lucrări exterioare, gestul dăruirii de sine care o însoțește să genereze o prelungire tainică în simțământul de plinătate, mulțumire, liturghisire lăuntrică.

Evitând schemele simplificatoare, plecând de la chipul integralității „ființei întru comuniune” spre dinamica părților, experiența umană nu mai operează reductiv, ci holist, integrativ, aderent liturgic la frumusețea și slava lucrurilor ultime, din universul eshatologic.

Condiția actuală a lumii este amenințată de iminența morții, de falia absenței și uitării în care riscă să se surpe prezența. Cunoașterii noastre, câtă este, riscă să se stingă flacăra în lipsa aerului tare al veșniciei. De aici, rostul vital al rugăciunii ca o modalitate de acumulare de prezență, ca o închegare a presimțirii veșniciei.

Rugăciunea, atunci când nu e făcută mecanic, din simplă obișnuință, aduce un spor de trezie, ce adaugă cunoașterii umane o anume calitate a participării conștiinței. Rugăciunea ne ajută să ne încredințăm voii lui Dumnezeu, primind cele ce se întâmplă cu sentimentul că toate sunt o invitație la prezență, la o participare conștientă la modul de a fi al Celui ce Este.

Rugăciunea ne ajută să primim în lumina conștiinței chipul celuilalt, retrăgându-ne proiecțiile judecăților noastre pătimase care umbresc seninul ființei. Judecata noastră limpezită de tulburarea patimilor va purta cu sine blândețea și răbdarea unei griji față de aproapele ce-l aseamănă pe om lui Dumnezeu.

Metanoia, schimbarea minții omului în lumina Duhului Sfânt, este în fapt o cuprindere înțelegătoare a lumii luminată și încălzită de razele iubirii lui Dumnezeu. Abia atunci când înțelegem că Hristos ne iubește cu adevărat până la a trece împreună cu noi prin suferință și moarte spre a ne învia din mormântul absenței, putem renunța

la coaja dură a orgoliului nostru, lăsând să lucreze în noi dragostea lui Dumnezeu.

În prezența dragostei, suferința însăși capătă valoarea unei substanțe de contrast, care invită la un surplus de iubire, la o depășire de sine prin împărtășirea de cele dumnezeiești.

8

„Iar în ceasul al nouălea a strigat Iisus cu glas mare, zicând: Eli, Eli, lama sabahtani? adică: Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (Matei 27, 46). Starea generală a lumii este una de aparentă părăsire, care, după Sfânta Scriptură, este o reflectare a stării omului care „a părăsit pe Dumnezeu, Cel ce l-a făcut și a disprețuit cetatea mântuirii sale” (Deuteronomul 32, 15).

Cu toate acestea, Dumnezeu nu ne părăsește niciodată, învăluindu-ne viața în taina economiei Sale, făcând să răsară lumina nădejzii peste chipul celor ce-L caută și nădăjduiesc în numele Lui (Psalmii 9, 10). Întrupându-Se, Fiul lui Dumnezeu a venit în lume „ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 15).

Vestea cea bună a Evangheliei lui Hristos este că Dumnezeu nu ne-a părăsit, ci vine până la noi, impropiindu-Și toate cele ale noastre, afară de păcat, asumându-Și condiția noastră de părăsire, pentru a ne sprijini din chiar miezul firii și a ne restaura chipul desfigurat de cădere, pentru a

învia firea noastră în însoțire cu viața dumnezeiască și a ne anunța, după slăvita Sa înviere, intimitatea unui mod ultim al prezenței Sale: „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 20).

Vestea cea bună, că Dumnezeu nu ne-a părăsit, dă chip demnității umane filiale și se prelungește în responsabilitatea de a „deschide gura (...) pentru cel mut și pentru pricina tuturor părăsiților” (Pilde 31, 8).

Semnul apropierii Împărăției cerurilor este disponibilitatea sufletească a unei conștiințe iubitoare de a fi prezentă și lucrătoare în mijlocul unei lumi amenințate de indiferență, izolare, absență.

9

Moștenirea Împărăției cerurilor este dată de prezența lucrătoare alături de cei flămânzi, însetați, străini, goi, bolnavi sau privați de libertate (Matei 25, 34-40). Urmărirea a tot felul de planuri importante în ordinea lumii actuale nu poate suplini sau compensa disponibilitatea afectivă, trezia purtării de grijă față de cei ce apar abandonați de societate în neputințele lor trupești sau sufletești.

Nimic nu se compară cu acest gest de întâmpinare și aplecare iubitoare față de cel suferind sau căzut, care îl aseamănă pe om cu Părintele dumnezeiesc. A acorda o vie atenție aproape-

lui, a-i respecta demnitatea filială și, mai mult, a te pune în locul lui, empatizând cu bucuria și suferința umană și cosmică în general, este un gest iconic de impropriere intențională a dragostei lui Dumnezeu.

Cea mai importantă lucrare a Bisericii este cea de a ne da încredințarea că Dumnezeu nu ne părăsește, chiar dacă noi s-a întâmplat să-L părăsim prin înstrăinarea noastră de binele dumnezeiesc. Gestul de pogorâre iubitoare la neputințele aproapelui și de a purta sarcinile lui este o mărturie vie, constantă a acestei nepărăsiri în cuprinsul istoriei și izvor al unei nădejdi nepieritoare.

Orice alinare a suferinței umane și cosmice contribuie la fondul de umanitate ce răspunde afirmativ chemării dumnezeiești la masa Împărăției, spre împărtășirea dragostei. Urgența acestui gest vine din însăși conștientizarea iubirii cu care Hristos ne-a iubit, și care aprinde în noi focul unei dragoste mai presus de lume, ce topește atitudinea lipsită de compasiune care caracterizează urmărirea egoistă a unor interese individuale.

10

Dorul e manifestarea nevoii adânci a vederii de suflet, nevoia profundă de a recupera o modalitate de comunicare care să transcende diviziunile spațio-temporale. Dorul e culoarea de fond întinsă pe pânza vederii finale asupra lu-

mii. Dorul susține permanent starea de trezie a ființei, capacitatea de empatizare cu bucuriile și suferințele celorlalți, pentru că este o ardere care nu consumă, ci intensifică trăirile ființei, ascuțindu-i receptivitatea, armonizând iconic gândurile, simțămintele, mișcările proprii cu cele ale aproapelui, ale naturii, ale îngerilor și ale lui Dumnezeu. Dorul comprimă în sine simultan cunoașterea faptului că lumea se îndreaptă spre un sfârșit inevitabil și străfulgerarea unei iluminări asupra a ceea ce urmează să se întâmple: deschiderea unei perspective integrale asupra existenței, caracterizate de cuvântul Scripturii: *Întru lumina Ta vom vedea lumină* (Psalmii 35, 9).

11

Învierii Domnului îi urmează ca o completare organică Înălțarea cu Trupul la cer a Mântuitorului, descoperindu-ni-se în acest chip finalitatea iconică a existenței: întruparea lui Dumnezeu în lume în însoțire cu întruparea lumii în Dumnezeu.

Prezența în absență a lui Hristos Cel înălțat cu trupul la cer este neconținut actualizată de pogorârea Duhului Sfânt, Cel prin Care chenoza hristică se transformă în mediu al revelației, al părtășiei la slava divină.

Mărturia prezenței lui Hristos alături de noi pe cale este dată de însăși memoria arderii lăuntrice a inimii: *Oare nu ardea în noi inima noastră,*

când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile? (Luca 24, 32).

Cunoașterea mediată de simțirea înțelegătoare a inimii sub acțiunea harului divin are o intenționalitate euharistică și o consistență liturgică, asistând la prefacerea vederii și recunoașterea Celui ce ne grăiește în adâncimile inimii și ale conștiinței, și Care, odată recunoscut, Se face nevăzut pentru a sublinia o dată în plus remanenta lăuntrică a experienței duhovnicești: *Și, când a stat împreună cu ei la masă, luând El pâinea, a binecuvântat și, frângând, le-a dat lor. Și s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut; și El S-a făcut nevăzut de ei* (Luca 24, 30-31).

12

Reacția interioară la acțiunea răului în lume testează stabilitatea în bine a conștiinței umane. Răul introduce în existența creată logica averșiunii și conflictului, a antagonismului opus intenționalității spre comuniune, încercând să atragă și să anihileze în acest malaxor intențional puterile omului.

De aceea, a răspunde cu rău la rău înseamnă a cădea tocmai în cursa răului, a acțiunii revanșarde, resentimentare. Îndemnul lui Iisus Hristos de a răspunde cu bine la rău marchează ieșirea din spațiul concentraționar guvernat de logica antagonistă, dictată de conflictul finalităților.

Faptul de a face bine celor ce ne fac rău demaschează inconsistența răului, neputința lui de a surpa temelia binelui în conștiința umană, faptul că binele nu poate fi condiționat de nimic din cele create, avându-și sursa în chipul dumnezeiesc ce străluminează conștiința umană.

Aparența de putere a răului este o iluzie dezamorsată de o extindere a binelui dincolo de domeniul dreptății, în vasta cuprindere a iertării și milostivirii de sorginte divină. Faptul de a răspunde cu rău la rău introduce în logica existenței noastre contrarietatea, bombă cu efect imediat sau întârziat în memorialul comunicărilor noastre.

Cel ce află binele găsește isihia, odihna de lupta cu răul, înțelegând cu adevărat că binele nu poate fi apărat, ci el însuși este cel ce ne apără și ne salvează de la (auto)distrugere, identitatea noastră însăși constituindu-se plenar prin participare la bine.

13

Dar ce ne facem când răul abuzează de puterea binelui de a îndura și a răsplăti răul cu bine? Atunci înțelegem că dreptatea rămâne totuși să fie aplicată, însă nu ca o revanșă a binelui asupra răului, ci ca o formă de ocrotire a persoanei ce săvârșește răul și a posibilelor ei victime.

Aplicarea dreptății trebuie așadar să fie însoțită de o atitudine de compasiune, care să decline orice posibilă abandonare a persoanei în afara

razei economiei, a rugăciunii și grijii pentru mântuirea aproapelui. De aceea, Hristos spune că a fost în temniță și a fost cercetat, identificându-și chipul în cei supuși dreptății (sau nedreptății) umane, arătând amplitudinea prezenței Sale în locurile cele mai private de putere, de libertate, de dragoste.

Dreptatea nu este așadar o formă de părăsire a omului de către om, ci o formă de oprire a răului însoțită de o purtare de grijă de mântuirea aproapelui care să încredințeze de posibilitatea recuperării, de faptul că mântuirea lui Dumnezeu se face arătată tuturor marginilor pământului (Psalmii 97, 5).

14

„Nu judecați, ca să nu fiți judecați” (Matei 7, 1). În ce măsură împiedică sau, dimpotrivă, ajută nejudicarea aproapelui la constituirea discernământului?

De cele mai multe ori, judecata asupra aproapelui are amestecată în sine o proiecție a propriilor resentimente, a propriilor probleme nerezolvate, a propriei umbre. De aceea, oprirea judecății constituie o oportunitate a retragerii proiecțiilor umbrei, a detașării interioare de impulsul nestăpânit al agresivității, fie și ca reacție de răspuns la o agresiune venită din afară.

Abia după momentul de oprire a acelei judecăți ce are consistența violenței intenționale exis-

tă posibilitatea unei liniștiri a cugetului și, pe acest fond, oportunitatea regăsirii discernământului duhovnicesc, a unei judecăți purificate de proiecția maladivă a propriei negativități.

15

„Nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus – decât în Duhul Sfânt” (II Corinteni 12, 3). Pogorârea Duhului Sfânt este mișcarea care însoțește nevăzut înălțarea lui Hristos la Tatăl, pentru a se face cunoscut faptul că aceasta din urmă nu reprezintă o părăsire a umanității, ci o îmbrățișare mai vie a ei din însuși sânul Dumnezeirii.

De aceea, Duhul Sfânt vine să ne mângâie cu simțirea prezenței lăuntrice a lui Hristos, întru bucuria Tatălui Ceresc. Rugăciunea inimii, isihasmul creștin s-a născut din dorirea intensă a actualizării acestei respirații mistice a ființei ce alternează fluxul invocării numelui Domnului cu refluxul pogorârii mângâietoare a Duhului Sfânt, fapt ce trezește conștiința vie a unei înnoiri, a unei renașteri, a unei remodelări de sine după Arhechipul dumnezeiesc.

Mărturia prezenței lui Hristos în inima noastră este înscrisă astfel de Însuși Duhul Sfânt, Cel trimis de Hristos spre a ne fi Călăuzitor spre deplinătatea adevărului. Sfântul Duh pecetluiește în noi chipul Învierii lui Hristos ca icoană a morții pentru legea păcatului și a preschimbării prin înnoirea minții spre a sluji „întru înnoirea Duhului,

iar nu după slova cea veche” (Romani 7, 6), ca să deosebim „care este voia lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvârșit” (Romani 12, 2).

16

„Înălțându-Se prin dreapta lui Dumnezeu și primind de la Tatăl făgăduința Duhului Sfânt”, Hristos „L-a revărsat pe Acesta” (Fapte 2, 33), dăruindu-ne „duhul înțelepciunii și al descoperirii, spre deplina Lui cunoaștere” (Efeseni 1, 17).

Descoperirea Sfintei Treimi revelează pe Dumnezeu ca familie dumnezeiască a iubirii ce dă chip omului și creației, făcându-le părtașe în Hristos tainei filiației – „mai înainte rânduindu-ne, în a Sa iubire, spre înfierea întru El, prin Iisus Hristos, după buna socotință a voii Sale” (Efeseni 1, 5).

Omul și natura întregă poartă în sine pecetea iconică a filiației, pe care o transmit în taina nașterilor de creație. Cunoașterea lui Dumnezeu are o profundă consistență participativă, fiind deopotrivă un rod al Învierii lui Hristos, prin care am fost născuți din nou, „spre nădejde vie” (I Petru 1, 3). Taina voii lui Dumnezeu spre iconomia plinirii vremilor este ca „toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ – toate întru El” (Efeseni 1, 10).

Revelația Sfintei Treimi descoperă modul de viață dinlăuntrul Dumnezeirii și, mai mult, chipul însuși al vieții dumnezeiești, chipul iubirii ce înseamnă a trăi viața celuilalt. Taina creației

și a îndumnezeirii ei este aventura însăși prin care Dumnezeu, întrupându-Se, asumă chipul și viața făpturii și zidirea, la rândul ei, primind pecetea Duhului Sfânt, capătă putere de Sus, împrăștiindu-și modul de viață dumnezeiesc, arvuna vieții veșnice.

17

Când totul pare pierdut, pradă nepăsării și deznădejdiei, rămâne să te susțină acel fond de iubire necondiționată ce depășește capcanele luptei pentru supraviețuire, sau motivațiile individualiste ale parcursului uman în societate și în lume, constituindu-se în orizontul realităților veșnice.

Căci oricât de jos ai coborî pe scara existenței, porți cu tine pecetea chipului lui Dumnezeu, urma Lui neștersă care se poate face matricea generatoare a unei renașteri lăuntrice, a unei treziri a conștiinței în lumina fără umbră de schimbare a iubirii Treimice.

Dacă nepăsarea rupe legătura dragostei, ducând la felurite căderi, iar deznădejdea agravează entropia spirituală, adâncind aceste căderi, compasiunea și nădejdea refac, în lumina credinței, sinapsele virtuților, restabilind vederea cuprinzătoare dintru înălțimea dragostei dumnezeiești.

Smerenia se poate constitui ca punct de întoarcere al oricărei posibile căderi, ca disponibilitate de a întoarce mintea spre Dumnezeu, de a-I invoca ajutorul și de a lăsa să lucreze Harul Lui.

18

În fiecare punct mort în care pare că drumul nostru se înfundă, există șansa unei separări a apelor, a degajării terenului prin renunțarea la anumite așteptări, prejudecăți sau obișnuințe în favoarea unui câștig la nivelul conștiinței.

Este tocmai punctul în care libertatea se descoperă a fi altceva decât o simplă alegere între diverse posibilități de acțiune și reflecție predefinite. Ea este mult mai mult decât atât, posibilitatea creării unor noi modalități de acțiune și reflecție, putința de a investi cu sens datele existenței, de a retrasa harta devenirii personale și de a actualiza virtualitățile de împărtășire a fapturii create cu harul și slava lui Dumnezeu.

Despățimirea tonifică libertatea umană, ce se lasă astfel atrasă în fluxul Schimbării la Față, care-i dă consistența unei mișcări stabile motivate de elanul iubirii necondiționate.

19

Punctul de plecare al sfințeniei este restaurarea condiției de filiație de creație, a conștiinței de fiu al lui Dumnezeu. Pentru aceasta omul are nevoie de o depășire prin trezie a inconștienței generate de resorturile reprimării, care exprimă acea „neurotică atitudine ce preferă să treacă cu vederea faptele neplăcute, și riscă fără să ezite un întreg lanț de simptome patologice de dragul unui mic avantaj în prezent” (Carl Gustav Jung).

Trezia ajută astfel la adâncirea motivației în economia devenirii, până la a se liniști pe suprafața conștiinței valurile generate de diversele interese de moment. Aici se descoperă rolul nevoinței duhovnicești, care este tocmai de a dezamorsa fixațiile voinței, sau acele motivații individualiste care frânează și chiar frâng elanul spre comuniune al ființei.

În acest sens, ascultarea duhovnicească este o cale de aflare a iubirii dezinteresate, o cale de ieșire din antagonismul între motivațiile iubirii și motivațiile voinței individualiste.

Lărgind perspectiva asupra raportului dintre sine și alteritate încât să cuprindă și taina chipului lui Dumnezeu, se poate depăși conflictul finalităților, în direcția unei deprinderi a gestului fundamental de dăruire ce se constituie în orizontul comuniunii, și care exprimă creșterea de la măsura filială a primirii darului dumnezeiesc la măsura manifestării dragostei și a purtării de grijă părintești față de toate făpturile.

20

Rugăciunea este cufundarea (botezul) gândirii în taina intersubiectivității Divine. Prin rugăciune se descoperă motivațiile intersubiective profunde ale rațiunii, consistența ei dialogică. De aceea, prin rugăciune gândirea capătă, în virtutea empatiei, adâncime și armonie polifonică.

Câștigând în responsivitate, modul de a gândi își pierde caracterul liniar și reductiv, mani-

festând tendința de cuprindere de jur-împrejur a realității contemplate, de amplificare a sa prin investiții semnificative ce țes imaginea realității cu firul de aur al intersubiectivității.

Rugăciunea realizează imersia gândirii în acel mediu translucid care lasă să apară lumina transcendentală a conștiinței. Întoarcerea feței de la această lumină este reflexul ce ne descentrează spiritual, generând o derivă, un *mal de vivre*, un simțământ de ratare a țintei ce nu poate fi compensat de nici o satisfacție mundană.

21

Esența vieții este darul. Dragostea de viață este amplificată de atracția față de chipul ei mai presus de fire, ce îi stimulează din adânc devenirea. Să ajuți o ființă cu adevărat înseamnă să îi faci acel dar care s-o motiveze profund, s-o întărească și s-o impulsioneze lăuntric pentru a răzbi în lupta cu greutățile vieții și adversitățile destinului.

Gestul de dăruire se poate constitui ca o punte ajutătoare pentru depășirea rupturilor și blocajelor pe care le resimte o ființă în economia vieții. Uneori distanța între cădere și ridicare este surmontată prin harul unui mic dar, care poate avea însă o relevanță uriașă, încredințând prin căldura purtării de grijă că nu ești părăsit, că poți face însoțit următorul pas atunci când puterile exterioare și interioare par ca și paralizate.

Puterea eliberatoare a darului e uimitoare. Faptul că există cineva căruia îi pasă de tine, care sacrifică și investește din timpul și din bunurile lui și din viața lui însăși pentru tine, care, mai mult, e interesat de ceea ce ți se întâmplă și eventual primește cu recunoștință la rândul lui darul tău sau gândul tău bun, te remontează, te înviorează sufletește, te face să simți că ai pentru ce să mai trăiești.

Darul e ca o teoremă de prelungire a dragostei de viață, avându-și sursa în însuși darul vieții, care înseamnă în sine o capacitate de participare la taina dumnezeiască, cu valențele ei euharistice.

22

„Un pas, un măturat, o respirație...” Lucrurile mari, pentru a fi înfăptuite, observă Michael Ende în cartea sa *Momo*, se cer realizate în porții mici, integrând în activitatea solicitantă clipele de odihnă și contemplare, de reîmprospătare a forțelor (*refresh!*) în chiar miezul unui demers laborios.

Graba de a termina constituie un obstacol real în fața împlinirii lucrurilor importante, pentru că te lipsește de suflu, de răbdarea și perseverența necesare, de satisfacțiile degustării în porții mici ce păstrează intacte, neerodate motivația și vitalitatea pe parcursul unei operații îndelungate și anevoioase.

De aceea e mai bine ca sfârșitul să nu fie anticipat cu o paralizantă aprehensiune, la fel cum

nu e bine să privești spre abisul amețitor când te afli pe un traseu de ascensiune montană, ci e preferabil să păstrezi atenția trează asupra detaliului local, de care atârnă în fond viața ta, și să poți strecura la fiecare pas acele esențiale momente de odihnă ce sprijină anduranța, continuitatea unui efort de maximă intensitate și de lungă distanță.

Făcând astfel, dozând bine efortul, uitând de masivitatea unei operațiuni în favoarea unei concentrări pe realizarea cu bine a etapei de parcurs, desigur fără a pierde din vedere finalitatea mai largă, însă nefăcând din ea o sperietoare, neforțând pripit o rezolvare a problemei dificile, ci pregătind toate condițiile în care devine posibilă o ducere la bun sfârșit a sarcinii de îndeplinit, sfârșitul survine aproape fără să-ți dai seama.

Respirația înseamnă aici odihna activă, dar și rugăciunea, care este respirația duhovnicească a ființei, și care face din muncă un ritual în care pulsează ritmul și bucuria comunicării, susținând acumulările calitative.

23

„Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos” (Galateni 6, 2). Legea lui Hristos, care aduce cu sine sfârșitul formalismului legii celei vechi, covârșind măsura dreptății, a reacției sau răsplătirii proporționale, este legea dragostei.

Purtarea reciprocă a sarcinilor ne revelează chipul lui Dumnezeu pecetluit în adâncul ființei noastre, faptul că a trăi viața celuilalt este calea împlinirii personale, pentru că persoana depășește limitările individualismului, conștiința umană rodind în sine valențele polifonice ale comuniunii.

Purtarea sarcinilor aproapelui constituie o asumare a vieții celuilalt care, pe lângă ajutorul ușurării poverii și odată cu aceasta motivarea dorinței de a trăi prin dragostea însăși, aduce cu sine și o împărtășire reciprocă a darurilor.

Nu întâmplător, sfinții, care au purtat în măsura cea mai deplină sarcinile celorlalți, primesc rodul desăvârșirii, ce desființează tot fragmentarismul cunoașterilor parțiale, scoțându-le la largimea unei vederi duhovnicești, în care se răsfrânge însăși vederea lui Dumnezeu (Galateni 13, 12).

24

Se întâmplă ca o atitudine negativă sau o dispoziție rea să se manifeste ca o formă de (auto-) maltratare dezvoltată ca reacție (regresivă) la ceea ce este resimțit ca un deficit de iubire.

De aceea, de multe ori îndreptarea acestei devianțe nu poate reuși prin mijloace constrângătoare, ce pot amplifica strigătul suferinței negate, ci prin influxul dragostei înseși, cea care restabilește echilibrul tulburat al conștiinței, temperând manifestările dizarmonice ale nevoii de iubire împărtășită.

Iubirea constituie, prin urmare, în acest caz, modalitatea cea mai eficientă de îndreptare a legii, canonul prin care putem răspunde chemării prezente în miezul oricărei suferințe sau al oricărui simptom nevrotic ce exprimă „prezența unei absențe”.

Iubirea este esențialmente prezență pentru celălalt, donație ce umple golul de comunicabilitate, și răspunde așteptării profunde a conștiinței de a se răspunde cu bine la rău. În acest caz, o acțiune negativă se aseamănă cu primul pas al unei demonstrații prin reducere la absurd, ca o ipoteză ce așteaptă să fie infirmată de iubirea însăși.

25

„Când un sunet auzit odată, demult, răsună iar după mult timp, și bucuria și tristețea se împletesc ca să dea naștere unui poem”, observă Yasunari Kawabata.

Arta unește stările contradictorii ale ființei într-o imagine ce produce prin comunicarea însușirilor un salt semnificativ pe un nivel de conștiință superior, în care se suspendă tensiunile antagoniste ale ființării, cu inerentele tendințe reductive în ordinea cunoașterii.

Autorul japonez remarcă, de asemenea, în „Valsul florilor”, distincția între dragostea din interes și „voința de a iubi”, „dragostea susținută de voință” ce face ca până și un parcurs al vieții care „se termină rău” să nu se transforme într-o

tragedie, să nu lase în urmă reziduu „părerilor de rău”.

Trezind fiorul eshatologic, asemenea unei amintiri din viitor, dragostea, prin „mila cerului”, dezamorsează memorialul exploziv ce minează psihicul uman, hrănind mugurii speranței și stimulând liniștea inimii.

26

Constantin Noica observă calea întoarsă spre ființă a conștiinței, ca o modalitate de răsturnare a modului entropic al existenței actuale prin prinderea lucrurilor, „dincolo de ceea ce devine”, în „șesătura a ceea ce trebuie să fie”, petrecându-le „prin firele ființei”.

Înțelesul „mlădiat” al ființei despre care vorbește filosoful român lasă în urmă „orice îngheț”, astfel încât „tot belșugul de opoziții în care poate intra ființa exprimă, în limba noastră, nu depărtarea, ci intimitatea cu lumea”.

În ființa însăși, amprentată iconic, ca spațiu privilegiat al conștiinței intersubiectivității sau al sesizării dimensiunii comunitare a existenței, stă, așadar, capacitatea conexiunilor globale, puțința de a te pune în locul celuilalt și de a realiza sinteza dintre sine și alteritate, dintre implicare și detașare, dintre subiectivitate și obiectivitate.

„A-ți cunoaște limitele înseamnă a le depăși”, scrie undeva Constantin Noica. Într-adevăr, putem vedea aceasta, de pildă, în cursul unui traseu solicitant, în care eforturile noastre ne împing spre limită.

Înfruntând oboseala dusă până la extrem, ajungând până în punctul în care fiecare pas se cere tras cu osteneală, după o vreme, pe nesimțite, îți dai seama de o schimbare surprinzătoare, de o transformare de stare, de parcă ai fi intrat pe pilot automat și picioarele tale te-ar purta singure.

Tensiunea extremă din mușchi se relaxează, nevoia impulsivității continue mentale a mișcărilor dispare, lăsând loc unei ușurințe în a-ți urma propriul trup ce parcă merge de la sine, eliberat de o nevăzută povară.

În astfel de momente, se eliberează și capacitatea contemplativă, redusă până la extrem până atunci de grija nevoiței. Ajungi să privești toate, și chiar pe tine însuși, cu o detașare infuzată de empatie.

Astfel, trecând de un punct în care ți se pare că puterile tale s-au epuizat, descoperi cu uimire noi resurse nebănuite de vitalitate, tocmai în punctul în care controlul voinței ajunge în punctul-limită, care indică în fond chiar o depășire a limitelor.

A-ți depăși limitele înseamnă a ajunge în acel punct în care controlul voinței, mare consumator de energie, lasă loc unui simțământ de pluti-

re, de alunecare, de înaintare în trena sufletului, sau a sinelui, sau, de ce nu, de urmare a unui har nevăzut.

Cum să transformi o înfrângere într-o victorie? Orice înfrângere este ca o trecere prin moarte, și reprezintă o experiență revelatoare asupra condiției umane, supuse morții. Trecerea prin această încercare a vieții ne oferă șansa de a ne recunoaște limitele și în același timp oportunitatea paradoxală de a afla în slăbiciune, în smerenie, sursa puterii lăuntrice de a depăși criza existențială și de a gusta din roadele Învierii, căci: „tu ce semeni nu dai viață, dacă nu va fi murit” (I Corinteni 15, 36). Iar reînvierea sufletească este prilejuită tocmai de conștientizarea în momentele de maximă slăbiciune și părăsire a unei prezențe dumnezeiești ce susține credința, nădejdea și dragostea, în toiul celor mai grele suferințe și pierderi. O *prezență* ce nu mai poate fi luată de la noi...

În orice împrejurare, gestul iconic, ca relaționare mediată de taina chipului sau logosului dumnezeiesc din făpturi, înclină balanța raportului dintre empatie și aversiune în favoarea celei dintâi. Se creează astfel un spațiu de întâm-

pinare a alterității, de disponibilitate a sine-lui pentru întâlnirea cu celălalt și împărtășirea sau actualizarea participativă a darurilor. Moderând mișcările minții, gestul iconic neutralizează explozivitatea relaționărilor adversative, a motivațiilor egotice sau a tendințelor de satisfacere oarbă a poftelor, creând o dispoziție euharistică, de bucurie liniștită, în care circulația afectivă dintre exterioritate și interioritate creează un mediu favorabil dialogului, comunicării și, mai mult, comuniunii. Ca raportare la celălalt prin prisma chipului iconic, prin care se iese din contextul agonice al conflictului finalităților, gestul iconic vizează isihia, liniștea, ca loc al smereniei, în care apare întrupată dragostea cea mai presus de fire.

30

Tot ceea ce facem în viața actuală dă roade în viața veșnică. De aceea este și atât de importantă legătura dragostei dintre cei vii și cei mutați dintre noi. Prezentul este un mugure de viitor care poartă în sine memoriile trecutului, profund afectate de răul făcut. Însă chipul din adâncul ființei e neatins de păcat, stricăciune și moarte. Orice bine săvârșit este un recurs la acest chip neschimbat ce poate aduce la suprafața conștiinței lumina unei reînvieri. Amprenta memorială a păcatelor noastre, și în general a ratării noastre existențiale, iradiază până în profun-

zimile ființei psihice și fizice, putând genera ori-când crize și boli greu de înfruntat, și refacerea capacităților iconice prin răsădirea memoriilor bune, a virtuților ce-și trag unitar seva din taina dragostei, este de primă prioritate.

31

O cultură a eliberării nu poate fi decât una a implicării. Atitudinea de neimplicare nu are darul de a se bucura de gustul libertății, ci lasă conștiința pradă legăturilor inconștiente, resor-turilor instinctive compensatorii.

Implicarea eliberatoare necesită, mai mult, acel grad de detașare, de aplecare iconomică dezinteresată care să facă posibilă o adâncire și o rafinare a discernământului.

Interesul manifestat în desfășurarea unei activități constituie, e adevărat, un factor de impulsionare a inițiativei personale, dar și o posibilă frână în calea unei vederi mai cuprinzătoare sau a unui spectru mai larg de acțiune.

De aceea, autentic eliberatoare este implicarea altruistă, dezinteresată, care depășește orice interes meschin, în beneficiul sporului comunitar mai larg.

Interesul îngust, egoist, este asemenea unei cultivări intensive și unilaterale a unui teren agricol, care secătuieste în timp resursele sale, pierzând din vedere sursa nesecată de revitalizare care este taina intersubiectivității.

În fața lucrurilor dumnezeiești, cunoașterea umană are nevoie de acoperământul sau vălul smereniei, pe care îl poate ridica fără primejdie numai dragostea, odată cu acea sporire în har ce poate suporta strălucirea apropierei de rugul aprins al vieții necreate.

Vedem cum în perioada Vechiului Testament „fața lui Moise strălucea și Moise își puneă iar vălul peste fața sa, până când intra din nou să vorbească cu Domnul” (Ieșirea 34, 35). Vălul smereniei se distinge de vălul ce stă pe inimă (II Corinteni 3, 15) până la întoarcerea către Domnul, singura ce-l desființează (II Corinteni 3, 16).

Există, așadar, un vâl prin care transpare lumina unor realități neapropiate, și un vâl opac, al învățării minții, „vălul întunecat al uitării” (Înțelepciunea lui Solomon 17, 3) ce susține ignoranța și închiderea, baricadarea conștiinței spre a nu lăsa să pătrundă lumina dătătoare de viață a adevărului. Acest din urmă vâl nu poate fi însă etanș, în tănuirea păcatelor ascunse, întrucât este penetrat de spaima și tulburarea nălucirilor, a reacțiilor compensatorii inconștiente (*idem*).

Trecând de la câmpul cunoașterii la cel al acțiunii, vălul poate indica înfrânarea, sau lucrarea cu hotar sau purtare de grijă, care dezamor-sează răul, scoțându-l din prim-plan și nelăsându-l să orbească rațiunea, încât să poți discerne cursul lucrurilor în finalitatea sa mai îndepărta-

tă, prin prisma binelui: „Omul cel drept în calea sa și cel ce grăiește cuvinte de cinste (...) dă la o parte câștigul cel nedrept, (...) mâinile înapoi le trage și mită nu primește, își astupă urechile când aude fărădelegi și își pune vâl pe ochi ca să nu mai vadă răul” (Isaia 33, 15).

În sens opus, vălul fricii, reducând drastic libertatea umană, oprește actualizarea potențelor de împlinire a ființei, tocmai pentru că împiedică saltul lepădării de sine, singurul ce-și poate asuma riscul deschiderii lăuntrice spre primirea dragostei desăvârșite.

„Poezia iconică este o poezie «schimbată la față», o poezie în care principalele categorii mundane – spațialitatea, durata și mișcarea – au toate fața schimbată. Este o poezie modelată haric pentru proceduri apte să determine *necreatul* «înțeleșurilor de deasupra cerurilor» să-și găsească gazdă în inima *creatului*, într-o *icoană*, în pământescul și cerescul *poemului iconic*. Să facă din poemul iconic forma poetică hiperelastice a unei «arhitecturi care fluctuează și care se mișcă, care se dilată și se restrânge și devine casă pentru înțeleșul poeziei» – sună definiția impecabilă, telegrafiată simplu și pe înțeleșul tuturor de Nichita, într-un text fundamental dedicat manevrării *metodei punctelor de fugă*”, observă Sorin Dumitrescu în *Tablou cu orbi* (Fundatia

Anastasia, 2013, pp.160-161). „Descrierea acestei metode descoperă filiația impresionantă a *poeziei rupte*, cu spațialitatea «ruptă» caracteristică oricărei icoane” (p. 162). „Metalingvistica poemelor iconice, a *nodurilor* și a *semnelor*” lui Nichita Stănescu, păstrează însă o uimitoare fluentă a discursului și coerență a înțelesurilor, în ciuda „atâtor aparențe deconcertante – incongruență, «dezmădulare», ruptură peste tot, înșiruire criptică a vorbelor, părând mai curând fără sens și parcă înadins exprimate prodigios și cuceritor” (p. 160). „Icoana (ca și poemul iconic) adună un spectru larg de direcții și de perspective definite autonome, care fug diferit și care în final se anulează/se conciliază reciproc” (pp. 62-63).

O cauză profundă a acestei schimbări de perspectivă este nevoia de reflectare a unei schimbări a minții (*metanoia*), care să scoată în prim-plan modul intersubiectiv, nonlinear și neuniformizat al conștiinței, în care sensul nu se activează pe liniile de câmp ale legii impersonale, ci după o ierarhie dictată de nevoia profundă a comunității, în nodurile și semnele unor întâlniri semnificative, ale unor cuvinte ce iau trup în punctele de fugă ale realității create spre temeiul transcendent al realității dumnezeiești.

Presupoziția uniformității frecvent folosită de artă și știință este suspendată în momentul în care se adoptă modul holistic și dialogic de cuprindere a realității propriu conștiinței, care integrează diverse planuri și inițiative într-o

imagine unitară, în care sensul nu se dezvoltă monist prin reducere sau simplificare, ci plural prin interactivitate și sinergie, ca un mod de cuprindere neantagonist a unei realități momentan sfâșiate de lupte și viețuind în orizontul morții.

Este, în fapt, o modalitate de sesizare a realității în care transpare iradiind dinspre eshaton lumina învierii, sursa unei vederi mai cuprinzătoare. În sânul imaginii holistice a conștiinței își au loc, așadar, diverse puncte de fugă ce reflectă însăși capacitatea ei de empatizare, de a se pune în locul celuilalt și de a adăposti în sine o icoană a dialogului cosmic și supracosmic.

34

Deprinderea de a oferi și a primi feed-back stimulează dezvoltarea personalității, în special latura ei responsivă. Diferența între culturile mari și cele mici este influențată și de gradul diferit de feed-back pe care îl dezvoltă un mediu sau altul. Lipsa feed-back-ului este un factor demotivant în desfășurarea unei acțiuni pe termen lung. De aceea într-un mediu cu feed-back bun crește șansa realizării unor proiecte pe termen lung. De asemenea, gradul sporit de feed-back susține densitatea și calitatea interconexiunilor sociale, sănătatea texturii intersubiective a mediului, ca în cazul unui țesut organic bine irigat de vase de sânge. În plus, există un raport direct între feed-back-ul exterior și feed-back-ul

interior, între responsivitatea vizavi de alteritate și responsivitatea față de sine însuși. Atât reconstrucția socială, cât și cea personală pleacă de la dezvoltarea capacității de a da și a primi feed-back. Rugăciunea și gestul iconic, dialogul cu Divinul, ce susține permanent prin Cuvântul Său viața creată, tonifică disponibilitatea responsabilă a conștiinței.

35

„Pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer” (Eclesiasticul 3, 1). Sunt momente în care avem ocazia de a face un bine sau de a ne opri de la săvârșirea unui rău, de a face un pas decisiv în demersul nostru, sau poate chiar de a-l reconsidera, și în care ezitățile noastre ne fac să ratăm acest prilej. Este nevoie de trezie, de un capital de încredere, de curaj și chiar de un capital de credință pentru a acționa la momentul potrivit. Interesul egoist este o frână în valorificarea clipei prielnice, el trăgându-ne înapoi, blocându-ne cât să ratăm momentul și bucuria pe care o poate aduce cu sine. Gestul de dăruire și binefacere, precum și recunoștința pentru dăruirea și binefacerile celorlalți către noi, ne descarcerează din platoșa rigidă a suspiciunii, a poziției de gardă față de celălalt, a unei relații dizarmonice cu alteritatea, făcându-ne apți să ne lăsăm voia să urmeze neîmpiedicat mișcărilor conștiinței.

36

Uneori, după o pierdere, sau o boală, sau o decepție personală se poate întâmpla să simți că nu mai ții pasul cu viața, că-ți fuge pământul de sub picioare. Este ca o cufundare lentă, fără putință de împotrivire, într-o zonă de nisipuri mișcătoare. Cu cât te zbați, agiți sau frământați mai mult, cu atât te afunzi mai adânc într-un mediu psihic irespirabil.

Ai nevoie în asemenea momente să oprești reacția de panică și contrarietate, și să iei o gură de aer, cultivând isihia, liniștea, prin respirația iubirii necondiționate, a rugăciunii și participării liturgice. Să diminuezi angoasa nefăcutelor, senzația de paralizie sufletească prin adunarea atenției în direcția pasului următor de împlinit, ca și cum totul s-ar concentra în el, iar miza ar fi continuitatea acțiunii, nu gradul de realizare a ei.

Ca să destinzi tensiunea, încordarea lăuntrică generată de războiul gândurilor, ai nevoie să-l dezamorsezi prin retragerea proiecțiilor în afară ce au loc prin judecăți (osândiri) și a proiecțiilor din interior ce se manifestă prin frustrări (nemulțumiri).

De asemenea, e important să micșorezi distanța dintre planurile tale de viață și putința împlinirii lor, printr-o eventuală renunțare. În orice caz, să săvârșești un lucru în folosul sau de dragul unei/unor alte persoane este un gest ce te poate scoate din gaura neagră a existenței.

Iertarea este o breșă în logica de fier a antagonismului (răsplătirea răului cu rău), medicamentul ce oprește răul să prolifereze. Iertarea presupune adoptarea logicii darului, ca răspuns la darul vieții pe care ni l-a împărțit Dumnezeu. Trăim într-o lume în care conflictele mocnesc ca niște vulcani ce pot deveni în orice moment activi, o lume ce, în pofida eforturilor ce se întreprind, nu poate fi securizată în exterior, pentru că viața actuală se îndreaptă spre un final inevitabil și, pe de altă parte, nu poate fi securizată din interior, rămânând expusă izbucnirilor iraționale imprevizibile. Cultivarea dragostei și săvârșirea binelui constituie singurul mod realist (și în același timp supra-realist, ca mod de participare la realitatea mai presus de fire) de a înfrunța angoasa neființei, care însoțește intim săvârșirea răului. Solidaritatea în bine este singurul răspuns eficient în fața răului dezlănțuit.

Extrovertirea și introvertirea ca forme de evadare în, respectiv din realitatea exterioară exprimă un anumit deficit de conștiință, conștiința fiind cea care catalizează raportul dintre sine și alteritate, sau dintre realitățile lumii interioare și cele ale lumii exterioare, acționând asemenea unei esențiale enzime ce face posibilă buna desfășurare a proce-

sului de asimilație psihică a experienței. Lumina conștiinței induce în evenimentele exterioare cea strălucire familiară ce poate intra în rezonanță afectivă cu starea lăuntrică a ființei, făcând-o să transpară prin ele. Reciproc, razele conștiinței răspândesc până în adâncimile sinelui chemarea de a ieși din sine într-o întâmpinare a celuilalt, nevoia de a trăi bogăția experiențelor intersubiective. Conștiința face ca realitatea interioară și cea exterioară să-și comunice însușirile, să se iconizeze prin întâlnirea uneia cu cealaltă, în lumina chipului dumnezeiesc.

În actul cunoașterii, se disting două momente legate între ele, a căror înlănțuire se aseamănă unei respirații vitale pentru consistența, coerența și anvergura ei. Este vorba despre momentul expansiunii, al lărgirii perspectivei, al cuprinderii din mai multe perspective chiar, și momentul concentrării, al focalizării atenției, al precizării sau punctării detaliilor.

Ambele procese își au limitele lor gnoseologice. De la un ordin de mărime încolo, orice extindere a privirii pierde din claritate, fie că se întâmplă în domeniul microscopic, fie în cel al realităților infinitezimale. Tocmai de aceea este nevoie de o continuă alternare a celor două momente, pentru că fixarea pe unul singur dintre ele duce la un inevitabil impas.

Astfel, în orice demers cunoscător aveți grijă să păstrați funcțională această alternanță benefică, lărgind pe de o parte orizontul prin deschiderea față de nou, prin asimilarea, precum și interconectarea cunoștințelor din varii zone ale realității, prin atitudinea dialogală, non-reducționistă, prin exersarea operației de amplificare, de constituire participativă a înțelegerii cu tindere spre o vedere cuprinzătoare.

Și atunci când ajungeți la limita dincolo de care claritatea se pierde, nu vă opriți brusc mișcarea, nu vă retrageți într-un gest reflex, retracți, ci lăsați intuiția și, mai adânc, conștiința să meargă un pic mai departe, să respire aroma infinitului tainei.

Apoi, în mod natural, lăsați mintea să revină într-o mișcare de reflux spre exersarea discernământului, spre focalizarea atenției și operația distincțiilor, spre găsirea verigilor care leagă strâns trupul împrăștiat al cunoașterii, spre o bună și continuă reșezare pe fundamentele tradiției.

Mergeți de asemenea până la limita clarității vederii, și nu vă opriți brusc atunci când pierdeți pământul rigorii de sub picioare. Lăsați, în același fel, intuiția și, mai mult, conștiința să înainteze liber dincolo de zona sesizării contururilor ferme, gustând așisderea din lumina și liniștea tainei.

Acest exercițiu mental este foarte folositor pentru o continuă oxigenare și integrare a corpului informațional ce are nevoie să fie asimilat vieții.

„Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clatin. Pentru aceasta s-a veselit inima mea și s-a bucurat limba mea, dar încă și trupul meu va sălășlui întru nădejde” (Psalmii 15, 8-9). Conștiința prezenței lui Dumnezeu impulsionează sufletul, mintea și trupul să își transcendă limitele și să își găsească echilibrul într-o mișcare dinamică de înaintare în orizontul tainei, al unei vieți dumnezeiești ce copleșește păcatul, slăbiciunea și moartea.

Prin prisma vederii lui Dumnezeu, imaginea creației capătă adâncime, fiind privită în perspectiva veșniciei, atrasă de curentul unei vieți înviate și transfigurate, a veacului ce va să fie.

Simțământul prezenței lui Dumnezeu este paradoxal. Pe de o parte se aseamănă unei amintiri din viitor, transportând în clipă ceva din consistența veșniciei, care trezește o disponibilitate spre schimbare a minții (*metanoia*) în raport direct cu sporirea simțământului de dragoste ce ne leagă de toate celelalte ființe, prin înrâurirea harului divin. Pe de altă parte, această prezență nu numai că ne orientează intenția, ci și ne susține voința, fiind resimțită în proximitatea de-a dreapta, indicație a unui suport continuu din partea iconomie divine, ce poate oricând răsturna un eșec personal într-un prilej de schimbare a perspectivei și reînnoire a viziunii.

Roadele acestei efervescente resimțite sub atingerea prezenței dumnezeiești se pot vedea în câmpul conștiinței (bucuria inimii), al limbajului (capacității de comunicare), dar și al organicului (animat de presimțirea învierii), ce sunt revitalizate și reunificate prin părtașia la filiația Logosului întrupat.

41

Conștiința, memoria și limbajul întrepătrunse prezentifică realitatea. Odată cu trecerea peste hotarul morții, iubirea duhovnicească se dezvăluie a fi mediul cu cea mai eficientă forță plastică de actualizare a acestei perihoreze, prin care conștiința capătă adâncimea memoriei și expresivitatea limbajului, memoria dobândește transparența conștiinței și consistența intersubiectivă a limbajului, iar limbajul primește în sine chipul ce pecetluiește unitatea și unicitatea conștiinței și spiritul ce conferă coerență memoriei.

De aceea grija pentru o bună comunicare a însușirilor între conștiință, memorie și limbaj coincide cu cea pentru o menținere în viață a flăcării simțământului de prezență, hrănit și stimulat de virtutea dragostei.

În modul existenței de după moarte, prezența se încheagă tocmai din împletirea conștiinței, memoriei și limbajului realizată cu puterea dragostei, prin lucrarea harului dumnezeiesc. De aceea, uneori sfinții numesc iadul un loc în ca-

re predomină simțământul absenței, angoasa unui mod de existență ce izolează la maximum și practic face inactive potențele unei ființe.

42

În relația cu orice altă ființă, fă-I loc lui Dumnezeu, și raporturile tale vor căpăta o consistență și complexitate mult mai bogate, după cum și soluțiile la problemele tale se vor rafina și multiplica (sau, după caz, simplifica). În același timp, va dispărea nevoia de reprimare și refulare a conținuturilor psihice neplăcute, căci va spori capacitatea ta de simțire înțelegătoare.

Odată cu acest grad ridicat de empatie, vei deveni mai înțelegător, mai ferit de reacții adverse în raport cu neputințele altora și cu propriile tale neputințe, mai disponibil spre un gest recuperator, spre o mișcare de întâmpinare generoasă a celuilalt și deschidere de sine metanoetică ce poate activa potența virtuților, răspunsul iubitor.

În orice faci, fă ceva de dragul lui Dumnezeu. Fără vreun alt interes sau vreo altă motivație în afara iubirii pure de Dumnezeu și de aproapele. Investește mereu măcar o parte din energia și vitalitatea ta într-un act de dăruire necondiționată. Este cel mai bun catalizator al comunicării, al rezonanței afective, al disponibilității spre dialog și împărtășire.

Apropierea de Dumnezeu cu un adânc simțământ de pocăință (schimbare a minții, *metanoia*) are loc pe fondul unei dispoziții de armonizare cu voia lui Dumnezeu ce integrează în linia melodică a iconomiei divine momentele de dizarmonie și colaps.

Atonalul căderii este subsumat unei rezolvări în perspectivă a conflictelor tonale, spre atenuarea mișcărilor tectonice intenționale și motivaționale dizarmonice, prin regăsirea unității pe un plan mai profund, sondând prin dorirea inimii după intenționalitatea spre comuniune și strălucirea dragostei necondiționate ce iradiază din chipul dumnezeiesc.

Sunt momente în care îndreptățirile și justificările tale constituie o frână ce-ți poate bloca și anihila orice șansă de înaintare, de depășire a limitărilor proprii, de ieșire din fundătura stagnării, a plafonării, a stenozei spirituale.

De aceea e nevoie ca, fie și pentru răstimpul unei respirații spirituale, să lași deoparte toată dreptatea pentru a face loc dragostei, singura care te poate ajuta să treci peste stavilele vieții, fără să apeși pe frâna resentimentului, fără să îngustezi dramatic perspectiva asupra vieții prin lențila justificărilor sau îndreptățirilor egoiste.

Dacă ți s-a întâmplat să blestemi sau să ocărăști pe cineva, ori să-i dorești răul, să știi că ești dator, spre dezlegarea legăturii răutății și urii, ca până la sfârșitul zilelor tale să te rogi pentru mântuirea acestor oameni, să le dorești pururea binele și, dacă se ivește prilejul, să le vii în ajutor. Căci destinul tău s-a legat într-un fel cu al lor și căderea lor este și căderea ta, iar ridicarea lor, suirea ta spre Dumnezeu. Legătura răului poate fi așadar desființată numai de legătura dragostei, împletită stăruitor.

Bărbăția nu înseamnă că dacă ești ocărât, să răspunzi împotriva îndoit, dacă ești batjocorit, să blestemi, dacă ești lovit, să vatămi la rândul tău pe celălalt. Bărbăție, după cuvântul Domnului, înseamnă să-ți păstrezi cumpătul și curăția cugetului, astfel încât, dacă ești lovit, să întorci și celălalt obraz (cu alte cuvinte, să arăți îndelungă-răbdare), dacă ești ocărât să binecuvânțezi, înseamnă să răspunzi la fiecare facere de rău cu facere de bine, la tulburare cu liniște statornică, la slăbiciuni și neputințe trupești cu răbdare și tărie duhovnicească, la violență cu blândețe neclătinată, la poftă cu dorință arzătoare de împărtășire a binelui, la pornirile de trufie cu aplecarea spre smerenie ce se face locaș dragostei dumnezeiești.

Trezia presupune să nu lași comunicarea să devină monolog, să nu îngădui substituirea chipului celuilalt, a centrului său de subiectivitate și personalitate printr-o imagine pe care s-o poți manipula prin propriile gânduri, cu alte cuvinte să eviți să înlocuiești icoana autonomă și teonomă a alterității cu o imagine-păpușă ale cărei răspunsuri sunt interpretate tot de tine, filtrate de părerile tale preconceptuate despre respectiva persoană, sau de tiparele fixe ale unor prejudecăți ce blochează comunicarea reală, flexibilă, empatică, transparentă, mediu al afirmării reciprocității.

A respecta taina chipului lui Dumnezeu din om înseamnă a nu localiza imaginea unei persoane prin propriile fixații mentale, conform grilei prejudecăților, așteptărilor, pretențiilor și proiecțiilor tale, ci a lăsa comunicarea să respire, altfel spus să rămână un sistem deschis, un organism viu, care să permită transmisiile semnificative în ambele sensuri.

Din cauza multelor dezamăgiri și căderi se pierde treptat încrederea în autenticitatea dragostei. Intervin blazarea și cinismul, ce aduc cu sine o deprimare generală generată de neîncrederea funciară în însăși posibilitatea dragostei.

În ciuda aparențelor, a iluziei acestei imposibilități care dictează simțământul dominant de eșec ce colorează într-un cenușiu dezolant viața

noastră, taina credinței ne învață acest fapt fundamental, faptul că dragostea este cu puțință și poate în orice moment reînvia, poate renaște din propria cenușă ca un dar al iubirii dumnezeiești, gratuit asemenea vieții înseși. Acesta este în fapt rostul germinativ și elpidic al credinței: de a ne deschide orizontul și a ne încredința de posibilitatea dragostei, de a ne șopti în inimă revelația că la Dumnezeu toate sunt cu puțință celui ce crede, inclusiv minunea dragostei, chiar dacă omul pare zidit în neputința sa.

Dragostea, la rândul ei, potențează credința, puțința de a muta munții împietririi noastre lăuntrice, după cum a spus un părinte duhovnicesc: „Asta e toată taina credinței: Iubesc, deci cred.”

Simțământul vocației este probat de două lucruri fundamentale: pe de o parte, atitudinea neezitantă de urmare a ei în pofida rezistențelor sau descurajărilor, a piedicilor, presiunilor, împotrivirilor, sau pur și simplu a nerecunoașterii venite din exterior, pe de alta, un profund simțământ de responsabilitate ce ferește de derivă existențială, de excesul nociv, de ignorarea datoriilor față de aproapele nostru, de autismul generat de o urmare oarbă a unei închipuite vocații.

Or, ceea ce pune în primejdie cel mai mult împlinirea vocației este îngustimea de spirit, fixismul, formalismul rigid, fanatismul, orgoliul nar-

cisist, lipsa de trezie, de echilibrare a raporturilor dintre cele dinlăuntru și cele din afară.

Paradoxal, așadar, carierismul poate constitui cel mai mare obstacol în calea împlinirii vocației, în măsura în care reprezintă o urmărire lipsită de scrupule a unui scop egoist, o urcare pe treptele îngustimii de spirit, în care te lipsești tot mai mult de altruism, de generozitate, de aluatul darului ce dospește toată frământătura vocației.

47

Teama și mâhnirea că nu ești iubit constituie una dintre cele mai redutabile declanșatoare de blocaje și reacții adverse în calea sporirii spirituale.

De aceea, rugăciunea ce adâncește în inima omului simțământul că este el însuși împreună cu tot ce există opera iubirii lui Dumnezeu, încredințarea că este cuprins în dragostea lui Dumnezeu care îi poartă de grijă în orice împrejurare, este cel mai bun antidot la această otrăvire lentă prin neîncredere, prin frustrarea de a fi neiubit.

Simțirea înțeleghătoare a iubirii lui Dumnezeu generează ca o reacție în lanț încrederea în afecțiunea celor din jur, prețuirea și recunoștința față de gesturile lor prietenoase, oricât de mărunte, ce sunt trecute cu vederea de o logică a prestigiosului proprie atitudinii marcate de frustrări a orgoliului rănit.

Ne amintim aici de o surprinzătoare definiție a smereniei întâlnită în literatura patristică: *Smerenia e sentimentul că ești iubit.*

Pentru a-ți stimula smerenia este nevoie să renunți la auto-suficiența părților tale dezvoltate, la orgoliul de a te vedea situat mai presus de lumea obișnuită, date fiind înzestrările și realizările tale, sau fie și numai potențialul tău superior. Cercetează laturile mai puțin dezvoltate ale personalității tale și vei vedea că mai ai încă multe de învățat de la oamenii obișnuiți, că o atitudine smerită, deschisă, comunicativă te poate ajuta să-ți întregеști personalitatea, întrucât în orice dialog sincer, iubitor, are loc în mod tainic o comunicare a însușirilor și o probare de sine, care face ca fiecare dintre subiecții comunicării să se îmbogățească, într-o anume măsură, cu virtuțile celuilalt, și de asemenea, să corecteze greșelile proprii.

Și numai participarea la o comuniune de iubire ne poate apropia de măsura desăvârșirii, de statura omului universal – alipit Trupului lui Hristos cel în chip dumnezeiesc universal – ajutându-ne să lăsăm în urmă paradigma omului hiperdezvoltat în mod unilateral.

Oricât de dezvoltată ar fi în anumite laturi ale sale, o personalitate suferă de o insuficiență fundamentală dacă nu se împărtășește de plinătatea dragostei. Dragostea mișcată de harul Sfântului Duh scoate din adânc chipul iconic al personalității, pecetea dumnezeiască întru care strălucesc toate virtuțile, asemenea unei corole de minuni sau unui curcubeu multicolor.

Există momente fundamentale în destinul unei persoane sau al unui neam, când resemnarea nu implică o fatală renunțare la speranță și la dragostea de viață, ci dimpotrivă, are conținutul unei re-semnificări a acestora.

Putem asista la un asemenea moment cathartic în cuprinsul baladei *Miorița*, în care vedem cum accidentele unui destin și vicisitudinile sorții nu mai pot afecta drumul lin și luminos al unei conștiințe ce trece din zodia vremelniceii în hotarul veșniciei.

Mutația de perspectivă aduce cu sine un asemenea simțământ al împăcării lăuntrice și al comuniunii cu natura devenită aidoma unui trup mistic, transfigurat de strălucirea harului, încât angoasa morții e copleșită de experiența plenară, mistică, a pregustării din taina unei vieți nebiruite de moarte.

O asemenea viziune de consistență iconică își găsește încununarea în priveliștea Adormirii Maicii Domnului, care ne apare ca o mutare de la moarte la viață.

Câteva cuvinte despre sindromul babilonismului și cel al golemismului în cunoaștere. Unilateralitatea unei abordări de ridicare a edificiului cunoașterii poate avea ca efect la distanță zădărnicierea efortului uman. Până și o încercare

de înălțare spre Dumnezeu făcută prin ignorarea relației spiritului cu trupul, cu natura, cu semenii intră în același registru al unei alcătuirii pe verticală căreia îi lipsesc încheieturile, structura de rezistență intersubiectivă și relațională în sens general, care să permită extinderea pe înălțime stabilă a unor participări și înțelegeri.

În creștinism, tentația babilonismului este depășită prin recursul la Hristos, Logosul întrupat, Cel ce poate face din elemente aparent disparate, împrăștiate, din câmpul creației și al cunoașterii „un singur trup”.

Orice ascensiune nedublată de chenoză își ratează ținta. Transfuzia de viață dumnezeiască primită prin alipirea la Trupul lui Hristos susține disponibilitatea spre chenoză și comuniune, care implică integrarea elementului inferior, asumarea lui în concepția ascensiunii în orizontul divin. Acest lucru evită scindarea de sine (pe axa spirit-materie) sau a creației în ansamblul ei (pe axa spirit-natură) și permite o întemeiere stabilă a termenilor vieții create în taina cuprinzătoare a chipului dumnezeiesc, ce atrage iconomic mișcarea creației integrale spre Dumnezeu.

Știința actuală a simțit la rândul ei nevoia să depășească tentația babilonismului prin dezvoltarea fără precedent a abordărilor interdisciplinare, care au făcut posibilă o înaintare în cunoaștere, depășirea unui plafon impus de unilateralitatea unui unghi de vedere, a unei metode, a unui sector al cunoașterii.

Dacă tentația babilonismului stă în autonomizarea unei părți socotite superioare față de cele inferioare ei, invers, tentația golemismului stă în autonomizarea unei părți considerate de regulă inferioare (d.ex., câmpul sensibil, natura, materia) față de cele superioare ei (câmpul inteligibil, conștiința, spiritul), sau în considerarea celor din urmă ca epifenomene ale primeia. O expresie a căderii în această tentație o reprezintă materialismul și naturalismul, în diversele lor variante.

În concepția creștină, raportarea la Hristos, Logosul divin întrupat, face irelevantă o asemenea dezvoltare a unui membru al realității create în detrimentul unui altuia, sau o reducere a unui termen la altul, dat fiind că în ele respiră același Logos fondator ce le orientează în direcția comuniunii și a împărtășirii dumnezeiești, a unei concorporalități mistice împlinite în taina Trupului lui Hristos, în care fiecare membru al realității are o relevanță iconică ireductibilă.

În sens creștin, Dumnezeu a creat lumea ca pe un organism viu, în care fiecare parte are vitală nevoie spre a se împlini de viața celorlalte, și toate împreună de transfuzia de viață divină a harului Sfintei Treimi.

50

Încearcă să-ți cunoști și să-ți respecti limitele, dar în aceeași măsură să accepți provocările și să folosești prilejurile de schimbare a minții

(*metanoia*) și depășire a limitărilor induse de pațimi, de deprinderile greșite, de opiniile false, de starea călduță a spiritului sau de conformarea la modul decadent al vieții ce caracterizează starea actuală a lumii. Trezia înseamnă a sesiza stimulii purtării de grijă divine spre înnoirea vieții tale și sporirea ta duhovnicească.

Fiecare virtute poartă în sine o rază a fericirii tale. Însă lumina deplină a fericirii în care strălucesc ca într-un soare toate razele este iubirea dumnezeiască.

51

Cum să-ți educi copilul? Încurajând în primul rând prin exemplul personal virtuțile lui și descurajând cu o statornică blândețe pornirile lui pătimase. Nu te angaja în certurile de cuvinte sau în nesfârșitele discuții purtate în contradictoriu, ce sapă la temelia încrederii și seamănă suspiciunea și chiar resentimentul.

Cuvântul tău să fie: *ce este da, da, și ce este nu, nu*, fără a susține prin argumentări nesfârșite rațiunea unei decizii, ci justificând-o în primul rând prin atitudinea ta neschimbată de iubire, prin intenția ta orientată ca acul unei busole spre bine și atentă la nevoile și măsurile celuilalt.

Dialogând cu el, poți realiza chemările și înzeestrările lui, sprijinindu-l în orice acțiune ce ajută la dezvoltarea personalității, manifestarea benefică a creativității și lărgirea orizontului său,

ajutându-l în același timp să sporească în virtutea discernământului, în cunoașterea de sine absolut necesară pentru depășirea de sine prin miostivirea și ajutorul lui Dumnezeu.

Calmul tău lăuntric poate să-i ofere un model viu al opririi reacțiilor de panică atât de ades generatoare de greșeli necontrolate. Dublând virtutea discernământului, atitudinea ta de nejudicare a aproapelui, purtarea ta înțelegătoare cu neputințele oamenilor și atentă la corectarea propriilor neputințe îl va ajuta ca, la rândul său, să nu deprindă răul obicei al osândirii aproapelui, ce-i poate închide porțile iertării dumnezeiești.

La fel, deprinderea ta de a mulțumi lui Dumnezeu pentru toate îl poate feri de neajunsurile pornirii spre cărtire, ce seamănă frustrarea paralizantă în cugetul omului, deprimându-i toate puterile sufletului.

Pe scurt, conștientizează faptul că viața ta se află într-o profundă rezonanță afectivă cu viața lui și urgența de a te schimba tu însuși în bine pentru a-i înrâuri în bine viața.

Elimină fixațiile proprii ce ajung să fie factori de atracție (în cazul imitației) sau respingere (în cazul disocierii) ce dăunează unei relații sănătoase, atmosferei de intimitate și respect în care înfloresc bucuria, încrederea, credința, nădejdea și dragostea.

Nu uita: cea mai bună moștenire pe care o lași copilului tău este icoana propriei tale vieți lumi-

nată de făclia aprinsă a iubirii tale, pe care o va avea înaintea și îl va susține în toate momentele de cumpănă.

52

În căsătorie importantă este „tăierea vocii” din dragoste, empatizarea cu cel iubit până în punctul în care soții lasă de la sine orice tendință de dominație, orice luptă de impunere a vocii proprii, și bucuria lor cea mai mare nu stă în satisfacerea propriilor dorințe, ci în împlinirea de sine a celuilalt, în bucuria lui, în purtarea crucii lui după putință, cu alte cuvinte, în solidaritatea arătată în miezul încercărilor, suferințelor, greutăților vieții, în tăria de a trece peste momentele de slăbiciune, instabilitate și chiar panică ale celuilalt cu acea liniște interioară în care se potolesc valurile tulburărilor și agitația patimilor.

Înt-o căsnicie e important să se acordeze așteptările la măsura celuilalt, și în același timp așezarea în viață să vizeze o sporire duhovnicească, fără a o forța sau grăbi însă, ci atrăgând-o răbdător prin forța iubirii.

Sunt momente în care rațiunea și logica ne joacă feste. Certuri fără număr și fără sfârșit apar în momentul în care ții cu tot dinadinsul, cu o logică de fier, să-ți demonstrezi dreptatea și să-ți justifici acțiunile, exercitându-ți simțul critic într-un mod resimțit ca apăsător și obsesiv pentru celălalt, care poate să reacționeze chiar irațional,

prelungind agonia discuției în contradictoriu printr-o atitudine de refuz și negare.

Ai nevoie în asemenea momente să scurtcircuizezi această manie demonstrativă și justificativă prin oprirea cât mai grabnică a șirului gândurilor dispuse ca niște verigi ale unei logici părelnic fără greș, dar în realitate eșuând din pricina deficitului de înțelegere, îngăduință și, în ultimă instanță, de iubire.

E de preferat un gest de dăruire și împăcare care să taie nodul gordian al justificărilor ce întrețin mocnit focul conflictului. Un zâmbet din senin, o trecere elegantă cu un cuvânt bun peste toate chestiunile în privința cărora există divergențe, o lăsare a rezolvărilor pe mai târziu, altfel spus, o suspendare a judecății în vederea liniștirii apelor poate detensiona momentul de criză.

În fond, și Dumnezeu, cu infinită răbdare, ne-a lăsat această viață ca timp de mântuire, fără să ne forțeze sporirea spirituală, ci atrăgând-o prin iconomia diversă și discretă a iubirii Sale. Același lucru se cade să-l facem și noi, evitând cursa amarnicei îndreptățiri de sine, ce toarnă venin în relațiile noastre.

Avem totodată nevoie să facem o distincție netă între un moment prielnic unei critici constructive, în care celălalt are o dispoziție sufletească favorabilă, receptivă și momentul de ispită, în care se închid porțile comunicării și începe vârtejul conflictului. Acesta din urmă poate

fi trecut cu bine numai prin liniștirea cu răbdare a minții și a inimii, răbdarea tăcută a ocărilor și dispoziția neschimbată de dragoste ce întoarce adversitatea într-o fericită rezonanță afectivă.

53

„Urma scapă turma” ... Înțelepciunea populară a surprins admirabil faptul că încărcătura unui destin colectiv cu tarele și poverile lui genetice se concentrează în urmași. Ei se nasc nu doar ca purtători ai crucii moștenirilor genetice, ci, prin milostivirea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cu înzestrările menite a alina și împăca deficiențele și bolile ascunse ale arborelui genealogic.

Iconomia lui Dumnezeu orânduiește o cale de rezolvare prin urmași a problemelor moștenirii de neam. Este o șansă de vindecare a arborelui genealogic care constituie, în ultimă instanță, oportunitatea restabilirii prin iubire, ce transcende diviziunile spațiale și temporale, acționând în ambele sensuri ale timpului.

De aceea, a avea îngăduință, răbdare, sollicitudine și o grijă învăluitoare față de bătrânii noștri ține tocmai de această menire recuperatoare a omului, de a activa darul dumnezeiesc al filiației, de a reface prin dragoste memorialul decăzut al familiei personale și cosmice în genere.

Paradoxal, a avea grijă de trecutul nostru și de cei mai în vârstă dintre noi este o investiție sigură în viitorul nostru, pentru că îngrijindu-ne

și salvându-ne rădăcinile din care ne tragem se-va putem să creștem spre cer, realizând că iubirea însăși ne situează în proximitatea evenimentului eshatologic, ce ne atrage spre împlinire.

54

„Fără îndoială, animalele au fost lăsate de Dumnezeu pentru a fi tăiate și apoi mâncate de către om”, spun unii creștini. Acest gen de afirmații riscă să inducă în eroare prin tendința de a lega intenționalitatea lui Dumnezeu de urmările Căderii. Intenționalitatea lui Dumnezeu, expresie a iubirii Sale, nu are nimic de-a face cu omorârea unor ființe vii, fie și spre a fi mâncate de către om.

Pogorământul dumnezeiesc de după căderea omului este legat nu de intenția divină originală, ci de neputința omului și de măsura nedeșăvârșirii lui. Imaginea unui Dumnezeu crud și impasibil la suferința unor ființe vii, creator al morții, este falsă și iconoclastă, un atentat direct la chipul iubirii Sale. Dumnezeu nu l-a gândit pe om ca pe un tiran și măcelar al creației. El este Iubire nu doar în raport cu omul, ci cu toată făptura Sa, pe care a creat-o din iubire, spre a se face părtașă „slavei fiilor lui Dumnezeu”, așteptată cu suspine, după cum arată Sfântul Apostol Pavel.

Să nu uităm, creștinismul nu este esențialmente antropocentric, ci hristocentric, omul fiind chipul lui Dumnezeu întrupat prin care însă întreaga

făptură se împărtășește de slava dumnezeiască. Chipul omului are, așadar, o acoperire universală prin Fiul lui Dumnezeu întrupat, Care conferă logositate fiecărei făpturi, din iubire și fără a voi El suferința și moartea vreunei ființe vii. Roadele Învierii lui Hristos se prelungesc, potrivit aceluiași Apostol Pavel, la toată făptura, menită, prin intermediul relației cu omul îndumnezeit, participării la icoana Împărăției.

O concepție care aruncă din icoana Împărăției necuvântătoarele este iconoclastă (cu accente maniheiste, retezând o parte a creației din părtașia la viața dumnezeiască) și, în consecință, necreștină. Câtă vreme au existat în Raiul nesupus Căderii și au căzut, după cum arată Scriptura, nu din vina lor, ci involuntar, odată cu omul, vietățile necuvântătoare pot via și în orizontul eshatologic, nu au interzis la viața veșnică.

Să nu uităm că în întregul creației chipul lui Dumnezeu cel slăvit în Treime se reflectă prin constituția trinitară a creației: îngeri-natură-om, ce nu admite simplificări sau reducții. Însuși faptul că, prin voia lui Dumnezeu, omul a dat nume făpturilor, ascunde un adevăr tainic, faptul că toate făpturile create sunt aduse într-o relație filială cu omul, spre a fi învăluite de purtarea lui de grijă părintească, și nicidecum că sunt predate unei stăpâniri despotice.

Lupta creștinismului cu idolatria păgână din primele veacuri a minimalizat pe alocuri im-

portanța naturii, însă fără a submina pe fond consistența scripturală a afirmării iubirii universale a lui Dumnezeu. Un alt aspect esențial în creștinism este faptul că, urmărind sporirea sa în asemănarea cu Dumnezeu, în ascensiunea sa spirituală omul nu uită să adâncească în sine chezoza iubirii ce caracterizează prezența lucrătoare a lui Dumnezeu Cel transcendent în lume.

Cu alte cuvinte, în suirea spre cele mai presus de sine omul duhovnicesc nu uită de cele mai mici și neînsemnate, nu le nesocotește și cu atât mai mult nu le vatămă, ci le cuprinde în iubirea sa și poartă cu o dispoziție liturgică întreaga creație înaintea lui Dumnezeu. Prezența aspectului che-notic în ascensiunea spirituală diferențiază în mod fundamental creștinismul de platonism.

55

Poți învăța de la mare cum să te rogi. Forța înaintării valurilor ce se sprijină unul pe altul și toate împreună pe adâncul liniștit, netulburat este un chip al rugăciunii continue, neîn-cetate, în care gândurile se susțin și se prelungesc unul pe celălalt, odihnind toate laolaltă pe adâncul liniștit al conștiinței luminate de har și topindu-se în seninul ei.

O lecție pe care ne-o oferă înotul este să îți sau să aduci în mod regulat capul deasupra apei, pentru ca respirația vitală pentru organism să poată să continue. Tot astfel, când sun-

tem înconjurați de valurile vieții ce riscă să ne acopere, este important să nu intrăm în panică și să ținem conștiința, asemenea unui creștet al ființei, deasupra valurilor fenomenale, pentru ca respirația duhovnicească să nu se întrerupă și harul lui Dumnezeu să hrănească în continuare aidoma unui oxigen binefăcător toate celulele organismului, împreună cu mintea și sufletul. Trup, minte și suflet sunt una în acest efort de ținere a conștiinței în lumina iubirii dumnezeiești.

56

Cea mai bună modalitate de a practica înfrânarea este s-o faci de dragul cuiva. Să practici asceza nu ca pe o negare, ci ca pe o afirmare a legăturii dragostei, să practici nevoința ta de dragul lui Dumnezeu.

Relația cu părintele duhovnicesc ne învață la rândul-i acest lucru fundamental în asceza și mistica creștină. Fără a avea ca mobil dragostea însăși, acțiunile noastre se supun unei amortizări progresive, entropiei căderii și în ultimă instanță aneantizării.

Dragostea arată spre izvorul ei dumnezeiesc, atrăgând puterea antientropică a harului Sfinței Treimi, întru care strălucește lumina Învierii lui Hristos. În dragoste presimțim deja germeii resurecției noastre, ce ne preschimbă modul de a vedea lumea.

Demonul slavei deșarte a sfărâmat multe destine. Vezi adesea câte o persoană foarte înzestrată, debordând de talent, al cărei parcurs se stinge ca o flacără înăbușită, din pricina indiferenței din jur, a tot felul de invidii, a lipsei de apreciere și chiar descurajărilor cinice venite din toate direcțiile. Nici măcar cei apropiați nu sunt în stare să vadă potențialul ascuns în acel om. Ce să mai vorbim despre grupulețele de interese care nu fac toată ziua decât să-și urmărească propriile scopuri derizorii, cernând în sita intereselor lor meschine și a gusturilor îndoielnice, mediocre, tot rodul creativității umane!

În măsura în care urmărești aprecierea celorlalți, laudele și onorurile lor, situarea pe scara degrabă schimbătoare a ierarhiilor sociale, într-un cuvânt, slava deșartă a lumii, fie te modelezi cameleonice după gusturile de moment ale formatorilor de opinie și mai-marilor zilei, având șanse bune să devii mediocru asemenea lor, fie te descurajezi și îți înăbuși singur propria creativitate.

S-a vorbit în acest sens de multe ori despre singurătatea marilor creatori. Ei nu au căutat să devină mari în ochii celorlalți, adaptându-se la măsurile vremii, ci au luat-o înaintea timpului lor, în chip vizionar, ca și cum s-ar fi aflat înaintea lui Dumnezeu. Au tins către măsura dumnezeiască a creativității și s-au călăuzit după conștiința lor

ce a filtrat ea opiniile lumii în lumina harului divin, verificându-se prin confruntarea cu părerile unor oameni aleși.

Cuvintele, gândurile și faptele unor asemenea oameni sunt scrise direct în Cartea Vieții, și chiar dacă n-ar apuca să le vadă, să le audă sau să le citească nimeni, ele stau întipărite acolo cu litere de aur, răspândindu-și în mod nevăzut influența benefică, tămăduitoare asupra întregului cosmos.

„Iubirea se rătăcise pe culoarele timpului. (...) Amintirea permitea să fie corectate greșelile, să fie suprimate neînțelegerile, permitea reconstruirea întregului” (Eric-Emmanuel Schmitt).

Ni se întâmplă să înțelegem greșit memoria ca pe o înregistrare fotografică precisă, fidelă, obiectivă a unor fapte, imagini, contexte și relații, așa cum s-au întâmplat. Memoria, însă, constituie o realitate dinamică solidară cu întregul vieții noastre, împărtășindu-se de calitatea ei și schimbându-se la față odată cu ea.

În acest sens, putem vorbi de consistența duhovnicească a memoriei, care are capacitatea de a fi un laborator al ființei, un topos al iconizării realității fenomenale. Trecutul cuprins în memorie nu constituie așadar o realitate statică, consumată, terminată, ci una supusă efervescenței spirituale, modelării iconice prin armonizarea cu voia lui Dumnezeu.

Viața duhovnicească deschide orizontul amintirii noastre, care are menirea de a enipostazia spațiu-timpul întâmplărilor trăite și de a-l supune unor schimbări calitative prin întrepătrunderea dintre conștiință, memorie și limbaj ce integrează și actualizează holistic, dospită de adierile harului, experiența noastră.

59

Ce recunoștință poți simți când un străin îți vorbește fie și numai câteva cuvinte pe limba ta! Cu atât mai mult inima noastră odihnește un ocean de recunoștință pentru Dumnezeu cel mai presus de fire și neapropiat, Care S-a făcut om pentru noi și pentru a noastră mântuire.

În creștinism, taina venirii Celui Mult-Așteptat e deja accesibilă. Cel Așteptat deja a sosit și este prezent în mod nevăzut, așteptarea nefiind una goală de conținut, ci o umplere progresivă de simțământul prezenței lui Dumnezeu.

60

Limitele impuse de boala ta sunt ca un canon care, odată acceptat și respectat, te poate ajuta să pășești pe calea vindecării. Principala virtute pe care o poți dobândi de pe urma unei boli este răbdarea. Răbdarea este o poartă de intrare în cugetul tău a smereniei dumnezeiești și o condiție de posibilitate a schimbării minții (*meta-*

noia). Căci puterea schimbării durabile, paradoxal, nu poate veni dintr-o minte degrabă schimbătoare și nestatornică, ci are drept sprijin sigur taina răbdării neclintite.

Sentimentul că „te ține apa” e semnificativ pentru întregul vieții duhovnicești. În măsura în care te lași în voia lui Dumnezeu, harul Lui te ține deasupra valurilor vieții. Iconomia dumnezeiască „ține” conștiința umană curățită și luminată, în afara agitației perpetue a gândurilor ce oscilează între trufie și deznădejde. În fapt, logosul însuși al unei ființe create, energia lui impropriată participativ, o ține în relația mântuitoare cu Logosul întrupat.

În momentele de grație, în care te inundă simțământul că ești fericit și împlinit, să nu uiți să înalți o rugăciune pentru cei în suferință, să păstrezi un gând bun și la nevoie energia unui gest de întrajutorare pentru cei loviți de soartă și pentru toată existența cosmică suferindă. Picură un strop de compasiune în fericirea ta și ea va deveni mai profundă. La fel, picură un strop de bucurie necondiționată, de mulțumire și recunoștință față de darul dumnezeiesc al vieții în suferințele tale, în necazurile tale, în stările tale proaste, și ele se vor atenua. În acest fel, experiența ta va deveni mai profundă, indiferent de provocările pe care le întâmpini, indiferent de încercările vieții prin care treci.

61

Se întâmplă ca o renunțare să nu-ți închidă, ci să-ți deschidă calea, după cum înlăturarea unui bolovan din calea apei îi permite acesteia curgera liberă. O renunțare benefică nu constituie o amputare (cu toate că până și o amputare în caz de cangrenă poate fi salvatoare), ci o despovărare, ce ne acordează voința cu harul lui Dumnezeu, precum și cu putința (sau neputința) noastră. Mai bine spus, o redistribuire a greutăților de purtat astfel încât să putem parcurge cu bine drumul nostru până la capăt, cu ajutorul Celui de Sus.

În rugăciunea iconică, numită și starea (ca) în icoană, tot ce faci, tot ce gândești și simți, toate mișcările duhului, sufletului și trupului capătă consistența rugăciunii. În acest mod al rugăciunii, conștientizezi absența distanței în raport cu Dumnezeu, faptul că în Dumnezeu trăim, ne mișcăm și suntem, după cum a arătat Sfântul Apostol Pavel (Fapte 17, 28).

„Și aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toți pe care Mi i-a dat Mie să nu pierd nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi” (Ioan 6, 39). Măsura rugăciunii ce poartă în sine suflarea Duhului Sfânt, adierea harului dumnezeiesc, este dată de puterea ei de acoperire universală, pentru ca suferința întregii creații să fie alinată și fiecare formă de viață să se poată bucura de razele tainic vindecătoare și mântuitoare ale Învierii lui Hristos.

Toată făptura e făcută părtașă la chenoza conștiinței umane, ce se pogoară plină de compasiune la cele mai de jos spre a fi înălțată împreună cu ele la cele mai înalte.

62

Să ai coloană vertebrală, verticalitate, înseamnă să asimilezi lăuntric coloana infinitului, acea nesfârșită alternanță de năzuințe și ascensiuni omenești și de pogorâri și pogorăminte dumnezeiești ce fac posibilă epectaza, înaintarea infinită în orizontul tainei divine.

Nu trebuie să te ferești atât de cuvintele mari, cât de neglijarea faptelor mici, a gesturilor mărunte esențiale, care dau mărturie de calitatea și profunzimea implicării tale conștiente în taina vieții cu toată diversitatea și complexitatea ei. Microtextura vieții exprimă fidel calitatea actului conștient. Trezia ta de zi cu zi se vedește adesea în lucruri aparent neînsemnate sau ne semnificative, dar încărcate de seva iubirii.

Singurul simțământ ce nu poate fi corodat de cinismul veacului este dragostea necondiționată, dezinteresată, adiind din sânurile dumnezeirii.

63

Lupta lui Don Quijote cu morile de vânt este un spectacol atât de simpatic și revigorant tocmai pentru că ascunde un tâlc adânc, care constă în liniștirea moriștii minții, motorul conflictului

finalităților, al raportărilor antagoniste ale sine-lui față de alteritate.

Moara este aici simbolul aceluia mecanism al gândirii dualiste ce întoarce fiecare lucru în contrarul lui, măcinând acumulările semnificative, sub apăsarea strivitoare a deșertăciunii. Nebunia lui Don Quijote ia în răspăr lupta absurdă a sine-lui cu alteritatea, moara luptei pentru dominație și supraviețuire.

Conflictualitatea ce macină existența creată întoarce în fapt o ființă împotriva propriului ei logos, scindând-o în sine, scoțând-o din rostul său. Răsturnarea acestei stări de fapt cere o fericită nebunie care să deconstruiască logica de fier a luptei, dictate de dorința de plăcere și putere, precum și de frica de moarte.

64

Purtăm în noi urmele mnezice ale vieții intraterine, în care sinele și alteritatea trăiesc experiența unui singur trup, a întrepătrunderii organice ce indică structura iconică a ființei create.

65

De multe ori, atunci când simțim că pierdem pământul de sub picioare, intrăm îndată în panică și curând ne trezim dați peste cap de întâmplările vieții. Un bun exercițiu pentru a face față unor asemenea presiuni fără a-ți pierde cumpătul îl constituie deprinderea unor activități prin

care îți însușești capacitatea de a-ți menține echilibrul și înaintarea în condițiile unui mediu lipsit de fermitatea unui suport sigur, și mă gândesc aici în primul rând la înot.

Trebuie să-ți folosești în mod coordonat toate membrele trupului pentru a-ți păstra echilibrul în apă, la fel cum, mai general, pentru a-ți păstra echilibrul în viață ai nevoie să-ți întrebuințezi în mod coordonat trupul, sufletul și duhul, primind în conștiința ta și urmând iluminările harului divin.

Înotul ne mai învață o lecție de primă însemnătate. Să înfrângi rezistența apei nu prin forță brută, ci prin mlădierea mișcărilor trupesti și acordarea lor la extinderea minții și la adierile harului. Esența tehnicii stă tocmai în acordul fin realizat între trup, minte, suflet și duh, continuat în folosirea instrumentului ce devine ca o prelungire a trupului, pliat aproape organic pe intenționalitatea simfonică a medierii omului între creație și Dumnezeu. Este ca o prefigurare a modului în care, după înviere, în universul eshatologic se va realiza acordul fin între spirit, trup și natură, în icoana filiației logice.

În icoana „Pogorării la iad” vedem cum dreapta lui Adam, pasivă, inertă, este apucată și trasă cu putere dumnezeiască de Hristos cel înviat, în timp ce mâna stângă arată activ și expresiv spre Mântuitorul. Prima mână închipuie neputința salvării autonome (la om învierea

este cu neputință), nevoia de ajutor dumnezeiesc pentru a trece pragul dintre moarte și viața veșnică (cele cu neputință la om sunt cu putință la Dumnezeu). Cea de-a doua mână închipuie aplecarea voii omului, intenția sa de unire cu voia dumnezeiască, ca o condiție de posibilitate a actualizării libertății sale în direcția mântuirii, a unirii intenționale și, prin harul Duhului Sfânt, actuale cu Dumnezeu, ca participare la taina învierii lui Hristos.

66

Imitația în sensul tradițional nu înseamnă copie, în modul așa-numitei imitații-după-natură, al reprezentării naturaliste, ci, cum bine observă Hans-Georg Gadamer, implică o transformare și o personalizare. Aceasta pentru că, primind imaginea celuilalt în tine și modelându-te după ea, nu ești mai puțin tu, ci are loc o comunicare de însușiri ce transformă subiectul, conferindu-i o rezonanță polifonică. Sinele conștient are, așadar, prin constituția sa creată după chipul lui Dumnezeu, capacitatea de a primi în sine imaginea alterității și de a o adăposti iconic, într-un mod al comuniunii ce aduce cu sine o prefacere, o transformare a ființei în direcția creșterii consistenței sale de intenționalitate euharistică, a sporirii disponibilității sale de participare liturgică la taina constituirii acelu unic „trup comun” al iubirii, vestit eclezial. Imitația, așadar, în sen-

sul tradițional, are sensul de modelare iconică în care sinele asumă imaginea alterității, orientându-se în direcția participării la taina împărtășirii reciproce.

67

Când te gândești că la scara istoriei cosmice, fiecare ființă vie este ca scăpărarea unei luminițe apărute din neant și care pare a se stinge la scurtă vreme iarăși în neant, lăsând după ea doar o urmă fină în memoria conștiințelor ce au participat la drama existenței ei efemere, realizezi că numai Dumnezeu poate feri întregul existenței de cea mai cumplită tragedie, cea a copleșirii ei de către absurd. Numai El poate salva destinul deplinătății vieții de căderea în golul neființei.

Nu voi înceta să amintesc: datoria și menirea omului sunt de a atrage împreună cu sine întreaga creație în taina filiației dumnezeiești. De aceea, omul nu are voie să lase cele mai mici și de jos în avântul spre cele mai mari și mai înalte, cu alte cuvinte, să lase natura cu cele mai mărunte forme ale sale de viață în afara razei de acțiune a rugăciunii și liturghisirii sale iubitoare.

Nu întâmplător, cea mai mare taină a Bisericii, unirea sau împărtășirea omului cu Trupul și Sângele lui Hristos Cel Înviat, se slujește de elementele materiale ale pâinii și vinului, aduse la altar spre prefacere, pentru a sublinia decisiv faptul că omul poartă în sine responsabi-

litatea asupra întregii creații, că este dator să cuprindă în liturghisirea sa întreaga zidire înaintea lui Dumnezeu. De aceea, apropierea autentică a omului de Dumnezeu are caracterul unei sobornicități cosmice, cum indică și străvechea baladă *Miorița*. Sfântul Apostol Pavel arată lămurit că până în vremea de astăzi toată făptura suspină în așteptarea descoperirii slavei fiilor lui Dumnezeu, taina părtașiei sale la comoara harului ascunsă în țarina creației.

68

Ceea ce este asumat de Dumnezeu este mântuit. Celebra afirmație a Sfântului Atanasie cel Mare referitoare la însemnătatea Întrupării lui Hristos pentru restaurarea firii noastre, ce ne deschide ușile mântuirii, are ca sens corelativ faptul că tot ceea ce noi, la rândul nostru, asumăm cu iubire, din darul și prin harul Sfintei Treimi, va putea fi părtaș vieții veșnice. Cu alte cuvinte, procesul de înnobilitate iconică a omului prin însușirea virtuților dumnezeiești hrănite unitar de sângele dragostei atrage după sine iconizarea întregului cosmos, printr-o tainică rezonanță afectivă mișcată de lucrarea harului divin.

69

Câtă vreme ești angajat în ascensiune, orizontul tău intențional este culmea, însă, paradoxal, în apropierea culmii, se mută în nevăzut, gândul

tău anticipând coborârea, descinderea, întoarcerea (acasă), integrarea sau asimilarea experienței prin retrăire, întruparea ei în conștiință, memorie și limbaj.

Tot astfel se întâmplă cu viața omului. Câtă vreme e în plină putere, angajat cu toate forțele în ascensiunea socială sau chiar spirituală, are în vedere aproape exclusiv culmea, vârful realizărilor, ținta de atins care se profilează în punctul culminant al existenței sale, însă pe măsură ce se apropie de acest pisc văzut din ce în ce mai clar și înainte chiar de a-l atinge, orizontul tău intențional se mută în nevăzut, anticipând coborârea, declinul puterilor odată cu înaintarea în vârstă, concentrându-se prioritar pe integrarea și asimilarea experienței de viață și transcendentalizarea ei, cu alte cuvinte, salvarea ei în orizontul lucrurilor ultime.

La fel se întâmplă în cazul unei descoperiri științifice. Cu cât înaintezi în rezolvarea unei probleme, cu cât precizezi mai clar implicațiile ce decurg din ipotezele de plecare și te apropii de finalizarea demonstrației ce consfințește adevărul unei afirmații științifice, cu atât orizontul tău intențional, până în apropierea momentului decisiv al inspirației finale focalizat pe rezolvarea problemei, angajat cu toate forțele în elucidarea tuturor aspectelor ce conduc la finalizarea demonstrației, orizontul tău intențional, așadar, se extinde în nevăzut, anticipând implicațiile

mai largi, generalizările posibile, conexiunile multiple cu alte rezultate din câmpul științific. Ponderea nevăzutului în orizontul intențional crește, astfel, paradoxal, odată cu precizarea tot mai clară a văzutului. Acesta este motivul pentru care clarificările raționale nu epuizează taina, ci deschid orizontul ei.

70

De ce este dragostea cel mai bun catalizator al desăvârșirii umane? Conviețuirea cu o persoană în atmosfera dragostei te ajută în două privințe: în primul rând, te ajută să-ți corectezi defectele, obiectivând imaginea de sine prin ochii celui-lalt, sau văzând la el greșelile pe care le ai și tu și, în măsura în care dorești binele celui-lalt, corectându-ți-le odată cu el printr-o vie rezonanță afectivă.

În al doilea rând, aceeași rezonanță afectivă generată de dragoste te ajută să-ți impropriezi din virtuțile și înzestrările celui de lângă tine. Cu alte cuvinte, dragostea este cel mai bun mediu potențator al purificării și iluminării, deschizând orizontul spre taina mai presus de fire a împărtășirii dumnezeiești.

71

Aromânii, așa-zis neam fără țară, al celor ce rămân, constituie rămășița ce nu se stinge a unui spirit ce a traversat veacurile, ținând aprinsă fă-

clia credinței, a limbii, a portului și obiceiurilor tradiționale, a creativității, în toate zonele pe care și le-a făcut patrie. Pentru că aceasta este o taină mare: asumarea cu dragoste a unui lucru creează profunde legături de filiație, așa încât o zonă locuită în acest mod devine ecumenică, universală, sobornicească, topos al comuniunii.

Maeștri ai transhumanței, aromânii au dovedit capacitatea rară a universalizării spațiilor în care au descins, tocmai prin faptul că, prin jocul istoriei nebeneficiind de o țară a lor, au reușit să integreze și să ipostazieze creativ sentimentul de apartenență în toate locurile în care și-au făcut simțită prezența. Prin aceasta ei ajung să închipuie o icoană a rămășiței poporului lui Dumnezeu ce va rămâne până în sfârșit și va moșteni Împărăția cerurilor.

72

Să te întorci în locurile de unde au plecat înaintașii tăi... Să simți strania îmbinare de străin și familiar, de vechi și nou, ce iradiază din memoria spațiului, a apei, a fibrelor tale trupești și afinităților sufletești. Este ca o presimțire a Raiului, starea în care inima gustă intimitatea cea mai deplină, și totuși, locul devenit atât de depărtat și străin, păzit de sabia de foc heruvimică. Păzit nu atât ca separație spațială, cât ca distincție între două moduri de viață ce nu se pot amesteca: cel paradisiac, al înaintării infinite (epecta-

zei) spre comuniunea cu Dumnezeu și cu întreaga zidire, și cel actual, în care urmările căderii din harul lui Dumnezeu sunt acoperite iconomic prin veșmintele de piele ale creației, cu alte cuvinte, prin legile acestei lumi degrabă trecătoare, ce oferă totuși creației timp de mântuire.

73

„Dați Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu” nu este filosofia compromisului, ci tocmai „separarea apelor” ce face cu puțință respectarea dublei apartenențe a omului, la viața lumii și la viața lui Dumnezeu. Datoria față de lume are nevoie să fie împlinită ca asumare a condiției imanentei cu tot ceea ce ea implică „afară de păcat”, spre a aduce lumea în mediul dragostei, din care se revarsă bogăția darului lui Dumnezeu, odată cu lumina neînserată a transcendenței prezente.

74

Ne supără și ne mâhnesc sau chiar deprimă părerile preconcepute la adresa noastră, felul în care simțim proiectată asupra noastră umbra psihologică a cuiva. Cu toate acestea, provocarea respectivă ne ajută să ne retragem propriile proiectii, pe considerentul că nu e bine să faci ceea ce realizezi că nu-ți place să ți se facă. Smerenia, în fond, presupune o retragere a proiecției umbrei ce schimbă proporțiile reale în raportul din-

tre sine și alteritate, deturnând intenționalitatea dinspre evenimentul comuniunii spre interese egoiste, sub înrâurirea unor dorințe de mărire deșartă, dominație, satisfacere a poftelor sau bunăstare materială. Patimile însele apar ca factori compensatori, în mod maladiv substitutivi, ai golului de personalitate cauzat de absența smereniei și a dragostei.

75

Depresia este un semnalizator al ratării finalității vieții vizavi de întregirea personalității, cu alte cuvinte al unei fatale scurgeri de sens ce duce la accentuarea crizei absenței sau a deficitului de participare. În lupta cu depresia e important de avut în atenție faptul că se leagă de întregul ființei și orice raportare unilaterală ce încearcă să trateze exclusiv simptomele de pe un anumit plan, fizic, psihologic sau spiritual al bolii, riscă să se transforme într-un eșec din pricina faptului că problemele se mută dintr-un plan în altul, generând un sentiment de insuficiență până la neputință. Acesta poate fi depășit numai printr-o abordare integrală a problemei, prin dinamism și ordine la nivel trupesc, lucrarea virtuților și vindecarea de patimi la nivel sufletesc și improprierea dragostei dumnezeiești în adâncul smereniei, la nivel duhovnicesc. Dacă se ajunge în punctul în care puterile omului sunt paralizate, e vădit că acesta are nevoie de sprijin din afară,

un ajutor care să vizeze, de asemenea, întregul personalității umane.

76

O apă stătută, fără alte surse de înprospătare, devine un mediu nefavorabil vieții. Ea are nevoie fie de surse subterane (izvoare), fie de o curgere care să-i primenească și să-i înnoiască mereu conținutul. La fel, viața noastră psihică are nevoie de comunicări primenitoare și înnoitoare. Prin rugăciune și împărtășire cu Sfintele Taine se deschide tot mai mult spre primirea harului divin și improprierea iubirii lui Dumnezeu. Prin comunicarea cu natura capătă energie vitală și o revigorare a condiției euharistice, iar prin comunicarea duhovnicească pe care o poartă cu semenii și cu ființele îngerești află de asemenea o înprospătare a vieții, precum și o sporire în consistența sa relațională și dialogală. Armonizarea cu iconomia divină ce poartă spre orizontul eshatologic curgerea temporală, integrarea experienței personale și a trecutului comunitar, precum și a pregustărilor viitorului în eflorescența clipei, constituie o altă sursă de schimbare a minții (*metanoia*).

77

Libertatea noastră apare îngrădită de legi, tocmai pentru a realiza faptul că nu e un simplu

108

dat, ci în același timp un bun de câștigat. Mediul cel mai favorabil libertății este dragostea, care este capabilă să asume condiționările exterioare și să se manifeste liber peste ele. Conștiința umană încălzită de razele iubirii dumnezeiești lărgeste infinit orizontul exprimării libertății, anticipând și pregustând modul eshatologic al libertății, în care natura nu mai rezistă spiritului, iar spiritul nu mai acționează contra naturii, ci ele se armonizează, transfigurate, hrănite de seva aceluiași Har, izvorând din Trupul lui Hristos cel Înviat.

78

Fără o profundă cercetare de sine și o sondare critică a propriei intenționalități, sinceritatea riscă să capete consistența rugoasă a proiecției psihologice. De aceea, pentru a fi autentică, sinceritatea noastră trebuie să fie curățită de zgura mentală a proiecțiilor umbrei. În stare pură, sinceritatea manifestă o reală exigență de sine (fără a cădea totuși în viciul hiperscrupulozității) și o îngăduință reală față de ceilalți (fără a aluneca în viciul laxității).

79

Moartea ne desparte de viață, dar într-un fel ne și apropie de Viață. Trecerea prin moarte e, de altfel, singura cale de a ne întâlni cu oameni care

109

au trăit în trecut, cu care am rezonat sufletește, față de care am simțit afinități profunde, cu care nu mai avem nici o șansă de a ne întâlni în această viață. La fel, e singura șansă de a-i revedea pe cei dragi trecuți dincolo. Și, mai presus de toate, e o speranță de schimbare a modului de viață care să permită vederea lui Dumnezeu și iconizarea lumii în lumina acestei priviri. Dorul nostru e o răstignire a minții pe crucea dintre lumea de aici și cea de dincolo.

80

Tot ceea ce nu e înrădăcinat în iubire își pierde seva, intrând în raza amorfirii spirituale. Înțelesul psihologic al îndemnului biblic de a lăsa morții să-și îngroape morții lor și a urma iubirii celei purtătoare de cruce este de a degaja din viața ta, din mintea și inima ta, tot ceea ce mortifică iubirea, toate preconcepțiile, ideile fixe, aversiunile și deprinderile rele ce blochează circulația ei liberă, mlădierea ei esențială pentru viața duhovnicească. Purtarea crucii are aici sensul asumării cu dragoste a condiționărilor, legăturilor și relațiilor existenței, în așteptarea transfigurării lor eliberatoare prin lucrarea Duhului Sfânt.

81

Așa cum în jocul de șah să gândești câteva mutări înainte te ajută să acoperi gama de

desfășurări posibile a jocului, tot astfel în viață prevederea este capacitatea de a flutura înaintea privirii evantaiul posibilului, alegând drumul ce apare a fi optim de urmat. Optim, funcție de ceea ce socotești a fi esențial. Prevederea e așadar informată de o anume intenționalitate, iar intenționalitatea încălzită de razele iubirii oferă chiar mai mult decât o simplă prevedere. Cu alte cuvinte, o vedere nu doar direcționată spre înainte, dirijată de un anume scop, ci una care cuprinde lumea de jur-împrejur și se lasă purtată de adierile iconomiei divine.

82

Tot ceea ce poți să faci acoperă o infimă parte din nevoia de ajutor și, în ultimă instanță, de dragoste a lumii. Rugăciunea inimii, însă, are o putere de acoperire universală dată de prezența lucrătoare a Duhului Sfânt care o mișcă. Totuși rugăciunea, deși esențială pentru a putea cuprinde cu simțirea ta înțelegătoare întregul existenței, nu te scutește de săvârșirea unor fapte și gesturi care-ți sunt la îndemână. De altfel, duhul rugăciunii autentice se prelungește firesc într-o atitudine deschisă, plină de compasiune, concretizată în acte de milostenie și bunăvoință față de toată făptura. Spunând: „Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lor este departe de Mine” (Matei 15, 8), Iisus Hristos observă falsitatea unei rugăciuni care, în loc să unească într-o

unică icoană dragostea de Dumnezeu și cea de aproapele, le separă și le opune, pe principiul: „Cu ce te-aș fi putut ajuta este dăruit lui Dumnezeu” (Matei 15, 5).

83

Grija pentru construirea imaginii proprii este unul dintre principalii factori de rezistență la schimbarea minții (*metanoia*). Trebuie să păstrezi o distanță față de așa-zisa imagine, fie că este a celorlalți despre tine, fie că este a ta despre tine însuși, fie că este chipul după care Dumnezeu te-a creat.

În ce privește imaginea celorlalți despre tine, identificarea cu ea duce la conformism și fățarnicie, dependența de ea fiind o expresie a căderii sub influența duhului slavei deșarte. În schimb, gravitarea în jurul imaginii proprii despre sine este o expresie a narcisismului și mândriei, ce se opun la rîndul lor schimbării reale.

Identificarea cu chipul lui Dumnezeu după care am fost creați duce la inflație psihică, la o supraevaluare de sine ce pune în primejdie virtutea fundamentală a smereniei. În fapt, cu toate că acest chip deschide orizontul duhovnicesc al ființei și este atractorul esențial, modelizant, al schimbării noastre, el rămâne mereu la acea distanță ce permite distincția între creat și necreat și, mai mult, starea lor față către față dialogală, iubitoare, odată cu recunoașterea smerită a

condiției noastre, ce are nevoie de a fi vindecată și transfigurată, spre a se ridica la măsura icoanei din gândul lui Dumnezeu.

84

Oricât de mult ar părea că proliferază răul în lume, singura ieșire din plasa lui este iubirea purtătoare de cruce. Toți suntem asaltați de propriile probleme. Putem spune: am și așa destule pe cap, ce să mă mai preocup și de problemele altora? Însă, cu adevărat, atunci când participăm la problemele celor din jur și luăm asupra noastră din poverile lor, harul lui Dumnezeu se pogoară în viața noastră, ajutându-ne să le împlinim și pe ale noastre, sau dacă este cazul să ne rarefiem nevoile, purificându-ne de patimi. Căci, de multe ori, se întâmplă să ne suprasaturăm viața și să ne consumăm timpul alergând după satisfacerea unor nevoi dictate de patimi, care ne îndepărtează tot mai mult de viața adevărată, cea purtătoare de har.

85

Zi de zi suntem asaltați de probleme. Simțim o presiune apăsătoare pe umeri. Începem să rămânem în urmă cu lucrurile pe care le avem de făcut. Simțim că pierdem controlul asupra vieții noastre, care pare că alunecă pe un plan înclinat. Încep să ne macine grijile. Se adaugă la acestea stresul și tensiunea acumulate în relațiile

de familie, de la serviciu, din restul ocupațiilor noastre și al timpului nostru liber.

O reacție adversă și o supapă la această viață trăită sub presiune este binecunoscuta văicăreală continuă. Gândim că ne descărcăm sufletul, vărșându-ne oful și amarul, proiectând vina peste tot în jur, victimizându-ne spre a forța din partea celorlalți o revărsare de compasiune. Cu toate acestea, rezultatul e cu totul altul decât cel așteptat. Ne simțim ocoliți, plângerile noastre repetate ajung să-i irite pe interlocutorii noștri, sau îi invită pur și simplu să înceapă și ei să se vaite, împuindu-ne capul cu nemulțumirile și frustrările lor.

Trebuie bine înțeles: este de evitat cu orice preț văicăreala continuă, care nu ne descarcă sufletul, ci ne încarcă tot mai mult și ne afundă treptat în deznădejde, pe care, în plus, o răspândim și în jurul nostru. E ca o otrăvire lentă, căreia trebuie să-i punem urgent capăt.

Când simțim nevoia să ne ușurăm sufletul, e bine s-o facem nu oriunde, oricum și în fața oricui, ci în fața unui om de încredere (duhovnic sau prieten apropiat). fără a proiecta vini în exterior, ci mărturisind neputința noastră și nevoia de ajutor.

Văicăreala continuă, așadar, pe lângă faptul că este expresia unei nematurizări, slăbănogeste puterile sufletului, fiind o sursă de scurgere a energiei vitale care poate duce în timp la dezchilibre psihice și fizice, sau la imprimarea unui

caracter dizarmonic pe întregul personalității noastre.

Iar față de ceilalți, se aseamănă unui vampirism energetic care-i îndepărtează afectiv de noi în timp, nefăcându-ne decât să ne simțim tot mai izolați și marginalizați.

86

„Iertarea este o acțiune mistică ce restaurează o plinătate pierdută, așa încât bunătatea să poată domni din nou în noi înșine”, observă părintele Alexander Schmemmann. Să nu uităm: iertarea este un act care, fiind orientat spre celălalt, ne vizează și pe noi, în forul nostru lăuntric.

Această reciprocitate între sine și alteritate, circularitatea actului îndreptat spre exterior ce reverberează lăuntric și, corelativ, a actului îndreptat spre interior, a cărui strălucire se revarsă în afară, este proprie tuturor virtuților, care cuprind într-o unică icoană a dragostei divine imaginea sinelui și cea a alterității.

Principiul de inseparabilitate și simultan de distincție a sinelui și alterității, precum și principiul rezonanței iconice ce se stabilește între ele, este dat de Logosul divin ce le pecetluiește identitatea, atrăgând-o iconomic în orizontul comuniunii.

În fapt, diferențele și împărțirea darurilor din creație indică posibilitatea întregirii sau desăvârșirii făpturilor în cadrul unui eveniment de

comuniune, prin împărtășire reciprocă, în mediul comunicant al harului dumnezeiesc.

87

Problema simțului critic este una foarte spi-noasă. Fără el nu poate exista discernământul, însă manifestat în exces generează un mediu psihic acid, coroziv, ce poate trezi în cei din jur reacții de respingere, mecanisme de apărare și contraatac ce pot distruge comunicarea.

Atunci când ne exercităm simțul critic față de alte persoane, se întâmplă să nu putem încheia un dialog rațional, coerent, ci asistăm la blocaje și rupturi în comunicare ce ne atenționează asupra faptului că problema ce se cere depășită este una mai profundă decât pot sonda analizele și argumentele noastre logice.

De aceea, singura modalitate de a nu opera cu ajutorul criticii incizii vătămătoare este de a o folosi cu măsură, cu discreție, cu menajamente față de cei din jur, cu tact, cu îngăduință, cu smerenie și dragoste, acoperind pe cât posibil greșelile celorlalți și punând umărul personal la îndreptarea situației pe un făgaș bun.

Așadar, pentru a nu cădea pradă duhului contrazicerii care blochează iremediabil comunicarea, avem nevoie să aplicăm discernământul însuși simțului nostru critic și să alegem modul, timpul și locul cele mai favorabile (virtutea răbdării e aici esențială!) pentru ca aplicarea

lui să aibă valențe vindecătoare, recuperatoare, integratoare.

În nici un caz să nu socotim că pura sa exercitare ne conferă vreun merit, indiferent de calitatea actului nostru de conștiință sau de gradul de implicare iubitoare.

88

Adversitatea e un mediu favorabil proliferării patimilor. Rațiunea și logica obișnuite nu pot remedia profunda afectare a ființei de către acțiunea irațională a patimilor, ce se aseamănă unei „modificări genetice”.

Alterarea indusă de patimi a structurilor de conștiință, memorie și limbaj are nevoie spre restabilire de energia transformatoare a harului și darului ce ni s-au împărtășit, care iradiază din pecetea chipului dumnezeiesc, din Sfintele Taine, din tot ceea ce este atins de raza sfințeniei dumnezeiești.

Potolirea adversității este cel mai urgent pas de făcut spre dezamorsarea mecanismului maladiv, setat pe autodistrugere, al patimilor. În acest scop, e bine să cultivi în raport cu toți și cu toate gânduri bune și nevătămătoare, chiar față de cei care ți-au făcut rău într-un fel.

„Iubește pe vrăjmașii tăi” este deviza stopării mecanismului infernal al adversității care poate deveni ca o a doua natură, o natură însă „contra firii” create de Dumnezeu.

O problemă delicată ce ne împovărează pe nesimțite existența este cea a amânării. Amânăm să facem tot felul de lucruri care ne sunt la îndemână până ajungem copleșiți de restanțele vieții. Dacă reușim să conștientizăm această tendință, e bine să ne străduim să facem lucrurile în momentul în care avem prilejul oferit de economia divină, fără să lăsăm pe mai târziu, și fără a ne lăsa copleșiți de grija altor și altor lucruri.

O cursă de gând este ca în momentul în care avem de făcut un lucru, să irupă o grijă presantă pentru săvârșirea unui alt lucru, ceva mai îndepărtat, care să ne împiedice să săvârșim ceea ce ne este la îndemână. Și tot așa, să lăsăm cele de aproape pentru cele de departe, până ne trezim că nu reușim să ducem nimic la bun sfârșit.

De aceea, trebuie tăiat nodul gordian al griji prin săvârșirea fără întârziere, pe rând și în liniște, a lucrurilor cuvenite, fără a intra în panică pentru mulțimea lor, ca și cum „un singur lucru trebuie”, cel rânduit în calea noastră de economie divină, la timpul și locul potrivite.

În cazul unor lucruri firești, abia un deficit sau o disfuncție ne fac conștienți de ele și de importanța lor vitală. În ceea ce privește relația noastră cu Dumnezeu, se întâmplă tocmai invers: abia prezența Lui, conștientizată, ne face

să-I percepem lipsa, să realizăm nevoia arzătoare de El, să sesizăm cu alte cuvinte distanța, de netrecut pentru noi, însă inexistentă pentru iubirea dumnezeiască atotțiitoare. În fapt, distanța resimțită de noi în raport cu Dumnezeu nu este una metrică (distanța dintre noi și Dumnezeu este infinită, pe când distanța dintre Dumnezeu și noi e nulă!), ci *metanoetică*. Altfel spus, accesul conștient la prezența lui Dumnezeu în inima noastră e făcut cu puțință prin schimbarea minții (*metanoia*), cea prin care asimilăm launtric icoana iubirii dumnezeiești.

Discernământul nu poate fi cultivat pe solul permanentei frici de a nu greși, împinse până la angoasă, sau pe terenul panicii în fața riscurilor posibile ale unei acțiuni, pe fondul neasumării implicațiilor actelor tale. Chiar dacă prudența este o virtute, ea nu trebuie să devină, utilizată în exces, o piedică în calea inițiativelor tale de săvârșire a binelui. Poți greși, e adevărat, dar esențial în viață nu e să nu greșești, ci să înveți din greșeli, câștigând o experiență ce se poate vădi salvatoare în situații-limită.

Taina și descoperirea au un numitor comun: simțământul surplusului de prezență ce se de-

celează în cursul experienței lor, la fel cum apăsările și răsăriturile fascinează deopotrivă privirea, stârnind în suflet minunarea, apropiind perspectiva exterioară de orizontul lăuntric. Ca să nu mai spunem că taina și descoperirea se potențează și se invită reciproc, fiind și acesta un semn al potențialului logosic al creației.

93

„Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine” (Apocalipsa 3, 20). Cuvintele lui Iisus Hristos ne oferă o imagine a atitudinii divine față de om, caracterizată prin deschidere, disponibilitate, chemare, așteptare, purtare de grijă iubitoare, intenționalitate euharistică, simultan cu o infinită discreție și respectare a intimității și libertății personale. Este o imagine modelizantă și pentru relațiile noastre cu semenii. Se întâmplă ca relația cu o persoană să fie dificilă, marcată de rezistențe și aversiuni mai mult sau mai puțin inconștiente. Este important ca atunci când întâlnești o astfel de situație să rămâi permanent deschis și disponibil spre un gest prietenos, fără a forța dialogul și fără a reacționa în fața refuzului comunicării din partea celuilalt prin propria închidere și adversitate. În acest fel, celălalt este permanent invitat și impulsivat să-și schimbe atitudinea, oferindu-i-se șansa de a o face în deplină libertate.

120

94

Până și simțul penibilului se educă. Dar și aici, ca și în cazul minunii, lucrurile se așază după credința ta. Poți să simți penibilul încălcării exigențelor unui cod de reguli sociale, ale unei imagini publice sau ale unei etici afișate, sau pe ale conștiinței tale luminate de harul Duhului Sfânt. După ultima, este penibil să nu faci un bine când îți stă în putere, e penibil să nu te porți frumos, să nu îndrăgești adevărul, să nu cultivi smerenia, să nu manifesti compasiune, într-un cuvânt, e penibil să nu iubești.

95

Dacă Dumnezeu ți-a hărăzit un anume dar al înțelegerii, împământenește acest dar prin aplicarea lui în fapte vrednice de el. Altfel, există riscul de a rămâne suspendat în șirul unor speculații fără sfârșit, aride, lipsite de concretizări care să plinească gândul tău.

Spre deosebire de utopie, credința este legată profund de simțul concretului, de aspirația concretizării idealurilor, de jocul dintre actual și posibil care să facă realizabilă o fericită schimbare, pe fondul asumării vieții în întreaga ei complexitate.

Îndepărtarea pe nesimțite de cele sfinte, răcierea credinței poate apărea pe fondul unei bunăstări momentane, care însă ascunde mari vântori

121

ale ispitei ce trebuie să vină. Din acestea omul va ieși întărit numai dacă se va întoarce cu toată inima spre Dumnezeu, împărtășindu-se din harul sfințeniei Sale.

96

„Nu te mira că ți-am zis: Trebuie să vă nașteți de sus. Vântul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul” (Ioan 3, 7-8). Credința nu înseamnă, așadar, o cantonare în tipare fixe sau scheme predeterminate, în modalități previzibile de exprimare și acțiune, ci, acționând pe baza unei conjugări luminate de har a senzației, sentimentului, gândirii și intuiției (ce atinge măsura vederii duhovnicești și înaintevederii în momentele de grație ale vieții sfinților), este principiul lăuntric al spontaneității.

97

Dacă ai ambiții mari, amintește-ți de cuvintele lui Iisus, Care a spus apostolilor: „Dacă cineva vrea să fie întâiul, să fie cel din urmă dintre toți și slujitor al tuturor” (Marcu 9, 35). Cu alte cuvinte, adâncește în tine simțământul menirii de slujire a aproapelui, de angajare a vieții proprii în slujba binelui comun, și doar așa poți înainta spre țelul propus fără a-ți risca mântuirea.

122

Pe de altă parte, lipsa de râvnă în vederea depășirii de sine, a transcenderii propriilor limite, apare a fi la rândul ei o piedică în calea actualizării condiției euharistice a Împărăției cerurilor, întrucât aceasta „se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Matei 11, 12).

98

De multe ori, stabilim ordinea priorităților în funcție de orizontul imediat, de nevoile presante, și e pe undeva firesc, dar pentru a putea rămâne deasupra valurilor tensiunii și grijii de zi cu zi, avem nevoie din când în când să ne detașăm de acest mod de a vedea lucrurile, marcat de o anumită miopie existențială, și să lărgim perspectiva, să vedem contextul mai larg în care viețuim, să deschidem noi orizonturi.

Se întâmplă și invers: să arătăm interes pentru lucrurile de la distanță (spațial, temporal, cultural etc.), în timp ce neglijăm pe cele la îndemână, din proximitatea noastră, precum și pe cei din imediata noastră apropiere. Și această deficiență, distrugătoare de atmosferă și marcată de un fel de hipermetropie existențială, trebuie echilibrată printr-un efort constant de aplecare a atenției spre cele din jur și purtare de grijă de relația cu ele.

123

99

Rugăciunea e „bătaia de inimă” a spiritului.

Sfânta Liturghie este „cordonul ombilical” al vieții create (legătura dătătoare de viață cu Logosul divin întrupat) ce-și așteaptă nașterea în Dumnezeu.

Un dar al clipelor de singurătate este posibilitatea liniștirii reactivității mentale și cea a actualizării unei vederi mai cuprinzătoare, care să îmbrățișeze pe Dumnezeu și toate fapăturile deopotrivă.

100

A fost odată un tată, care a plecat de acasă luând cu sine agoniseala familiei, lăsându-și copiii și soția singuri și lipsiți. După mulți ani petrecuți printre străini, a fost copleșit de singurătate și de dor, și s-a întors acasă. Pe drum, a aflat că soția sa căzuse la pat din pricina sărăciei lucii și a mâhnirii neconsolate. Apropiindu-se de casă, a întâlnit pe niște copii sălbăticiți, murdari și plini de bube. I-a întrebat și a aflat că aceștia sunt chiar copiii lui lăsați de izbeliște. L-a podidit plânsul. A căzut în genunchi înaintea lor și i-a cuprins cu multă dragoste, cerându-le iertare pentru nestatornicia sa. Copiii la început s-au tras înapoi temându-se de el și neputând comunica în nici un fel, dar mai apoi, înduioșați de sincera lui căință, l-au cuprins și

ei cu bucuria regăsirii. Acasă a găsit-o pe soția lui, căreia i-a cerut iertare cu lacrimi și pe care a îngrijit-o din acel moment cu multă dedicare până ce i-a revenit sănătatea dintâi. După multe strădanii, omul a reușit să-și îndrepte greșeala, îmblânzind sălbăticia din inima copiilor săi prin muncă susținută, răbdare neclintită și blândețe statornică, cultivând în ei și culegând în final roadele iertării și ale dragostei.

Tatăl este aici omul care a fost rânduit de Dumnezeu să fie ca un părinte al tuturor fapturilor, stăpânirea asupra creației fiind darul unei călăuziri părintești spre părtășia la harul și slava lui Dumnezeu. Copiii sunt fapăturile naturii cele sălbăticate în urma căderii omului, de care omul, odată cu schimbarea minții (*metanoia*), se apropie înțelegând că el însuși este pricina căderii și sălbăticitirii lor și că are nevoie să-și asume cu dragoste menirea de părinte și nevoița răbdătoare a îmblânzirii și educării lor, pentru a le alina suspinul și a le aduce în lumina feței lui Dumnezeu, ca un adevărat preot al creației. Soția omului este însuși sufletul său (*psyche*), căzut la patul neputințelor, ca un paralytic, și pe care pocăința omului și harul lui Dumnezeu îl învie la viață și la acea sensibilitate ce îl poate ajuta să empatizeze cu logosul fapturilor spre o autentică purtare de grijă. Capacitatea de comunicare a naturii se dezvoltă prin relația cu omul, pe calea rodirii acestei filiații rânduite de Dumnezeu.

Natura este veșnicul copil, lipsit de cuvânt, care nu se poate împlini decât prin relația cu omul care o atrage după sine, ca pe un trup extins, în părtășia cu Dumnezeu.

Cuprins

Frumusețea începutului cel bun	5
Învățături pentru regăsirea chipului iconic ..	12
Câtă dragoste, atâta ființă	19
Frumusețea lucrurilor ultime	25

DIFUZARE:

S.C. Supergraph S.R.L.

Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București

Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84

e-mail: contact@supergraph.ro

www.librariasophia.ro

www.sophia.ro

Vă așteptăm la

LIBRĂRIA SOPHIA

str. Bibescu Vodă nr. 19,

040151, București, sector 4

(lângă Facultatea de Teologie)

tel. 021-336.10.00; 0722.266.618

www.librariasophia.ro

*Sacrifică puțină vreme pentru a răsfoi cărțile noastre:
este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău!*